PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LXIII
2012

WARSZAWA 2012 VARSOVIE

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

TOM LXIII

Tom ten Redakcja poświęca pamięci

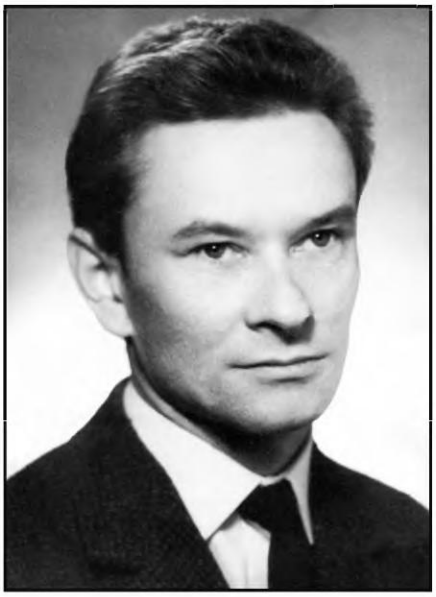

Prof. dr. hab. Jerzego Okulicza-Kozaryna
(15.04.1931–15.09.2012)

pracownika Państwowego Muzeum Archeologicznego w latach 1950–1962, przez wszystkie lata swojej aktywności zawodowej życzliwego współpracownika naszego Muzeum, inicjatora i współorganizatora Seminarium Bałtyjskiego

Redaguje zespół / Editorial staff:
dr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji / managing editor), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny / editor in chief),
prof. dr hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego / subeditor), mgr Grażyna Orlińska,
mgr Radosław Prochowicz, mgr Barbara Sałacińska, mgr Andrzej Jacek Tomaszewski, mgr Katarzyna Watemborska-Rakowska

Recenzenci tomu / Peer-reviewed by:
dr hab. prof. UMCS Jerzy Libera, prof. dr hab. Renata Madyda-Legutko, prof. dr hab. Magdalena Mączyńska,
prof. dr hab. Wojciech Nowakowski, dr hab. prof. UR Andrzej Pelisiak, dr Wojciech Wróblewski

Tłumaczenia / Translations:
Anna Kinecka
Jacek Andrzejowski, Witold Grużdź

Korekta / Proof-reading
Autorzy
Katarzyna Watemborska-Rakowska

Skład i łamanie / Layout:

JRJ

Rycina na okładce: półwytwór narzędzia dwuściennego z Ożarowa. Rys. Lidia Kobylińska

Cover picture: bifacial tool preform from Ożarów. Drawn by Lidia Kobylińska

© Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 2012

© Autorzy, 2012

Państwowe Muzeum Archeologiczne jest instytucją
finansowaną ze środków
Samorządu Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski

Sprzedaż publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego prowadzona jest w salach wystawowych muzeum,
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa.
Wydawnictwa można zamawiać telefonicznie (+48 22 5044 872, +48 22 5044 873)
lub pod adresem mailowym (wydawnictwapma@pma.pl).

Pełen spis zawartości „Wiadomości Archeologicznych": http://www.wiadomosci-archeologiczne.pl

List of contens of "Wiadomości Archeologiczne": http://www.wiadomosci-archeologiczne.pl

Adres redakcji / Editorial office:
Państwowe Muzeum Archeologiczne, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 5044 841, +48 (22) 5044 813; fax: +48 (22) 831 51 95;
e-mail: j.andrzejowski@wiadomosci-archeologiczne.pl

http://www.wiadomosci-archeologiczne.pl

Streszczenia dostępne są w bazie danych: / The summaries are available at database of:
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities – http://cejsh.icm.edu.pl

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

Tom (Vol.) LXIII

SPIS TREŚCI

Contents

ROZPRAWY

Witold Grużdź, Wybrane aspekty form dwuściennych we wczesnej epoce brązu na przykładzie materiałów z pola górniczego w Ożarowie 3
Selected Aspects of Early Bronze Age Bifacial Form Manufacture Exemplified by Lithic Material from the Exploitation Field at Ożarów

MATERIAŁY

Mirosława Andrzejowska, Warszawa-Grochów „ul. Górników" – cmentarzysko z wczesnej epoki żelaza 33
Warszawa-Grochów, Site "ul. Górników" – a Grave-Field from the Early Iron Age

Katarzyna Czarnecka, Materiały z wielokulturowej osady i cmentarzyska kultury przeworskiej na stanowisku 1 i 2 w w Oronnem, pow. garwoliński 115
Materials from a Multicultural Settlement and a Przeworsk Culture Grave-Field at Oronne, Distr. Garwolin, Site 1 and 2

Kalina Skóra, Monika Troszczyńska-Antosik, Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Waplewie, pow. olsztyński 145
A Roman Period Grave-Field at Waplewo, Distr. Olsztyn

Witold Bender, Teresa Dąbrowska, Materiały ze stan. 1 w Wólce Łasieckiej, gm. Bolimów, pow. skierniewicki 161
The Archaeology at Wólka Łasiecka 1, Comm. Bolimów, Distr. Skierniewice

ODKRYCIA

Tomasz Rakowski, Michał Zasłona, Nowe znalezisko złotego wisiorka kulistego z Węgrowa, pow. *loco* 227
A Recent Find of a Roman Period Gold Foil Ball Pendant from Węgrów, Distr. *loco*

Agnieszka Jaremek, Magdalena Nowakowska, Zapinka typu mazurskiego z wyspy na Jeziorze Legińskim, pow. kętrzyński 232
A Mazurian Variant Fibula from an Island on Lake Legińskie, Distr. Kętrzyn

Marcin Woźniak, „Sarmacka" zapinka ze Słupna, pow. wołomiński 234
A "Sarmatian" Brooch from Słupno, Distr. Wołomin

Mirosław Rudnicki, Sławomir Miłek, Odkrycie bałtyjskiej zapinki tarczowatej nad Jeziorem Gopło 237
A Balt Plate Brooch Discovered at Lake Gopło

WYKAZ SKRÓTÓW / ABBREVIATIONS 241

Wiadomości Archeologiczne, t. LXIII, 2012

KATARZYNA CZARNECKA

MATERIAŁY Z WIELOKULTUROWEJ OSADY I CMENTARZYSKA KULTURY PRZEWORSKIEJ NA STANOWISKU 1 I 2 W ORONNEM, POW. GARWOLIŃSKI

FINDS FROM A MULTICULTURAL SETTLEMENT AND A PRZEWORSK CULTURE GRAVE-FIELD AT ORONNE, DISTR. GARWOLIN, SITE 1 AND 2

Osada wielokulturowa na stanowisku 1 w Oronnem, gm. Maciejowice, pow. garwoliński, woj. mazowieckie, położona jest na niegdyś rozległej, obecnie częściowo zniwelowanej, wydmie na podmokłych łąkach pomiędzy rzeczkami Okrzejką i Pytlochą, na wschód od Maciejowic (Ryc. 1–3). Stanowisko zostało w znacznym stopniu zniszczone przez prace ziemne przy użyciu ciężkiego sprzętu podczas sypania nasypu pod budowaną drogę, a także ciąg nowożytnych wkopów. Dodatkowo niszczone jest przez wybieranie piasku. Ze względu na bliskość pola bitwy z czasów powstania kościuszkowskiego w XVIII wieku miejsce to było też intensywnie penetrowane przez poszukiwaczy militariów.

Stanowisko zostało odkryte przypadkowo i zgłoszone do Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie w czerwcu 2004 roku przez pracownika Muzeum Tadeusza Kościuszki w Maciejowicach, pana Adriana Pogorzelskiego. Po prospekcji powierzchniowej podjęte zostały we wrześniu 2004 i czerwcu 2005 roku badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez Dział Epoki Żelaza PMA pod kierunkiem autorki. Podczas prac odsłonięto część stanowiska wzdłuż obrywu piaśnicy na kulminacji wydmy odkrywając 45 jam o różnej chronologii i niejasnym przeznaczeniu. Zdecydowana większość z nich to obiekty nowożytne. Są to prostokątne jamy, o długości 150 cm, szerokości 80 cm i głębokości (w zależności od usytuowania pod powierzchnią) od 30 do 60 cm (najczęściej 40 cm), a także jamy koliste lub owalne, o średnicy 150 do 180 cm i głębokości od 50 do 90 cm. Wypełnisko jam prostokątnych tworzy szara, zwarta, przemieszana

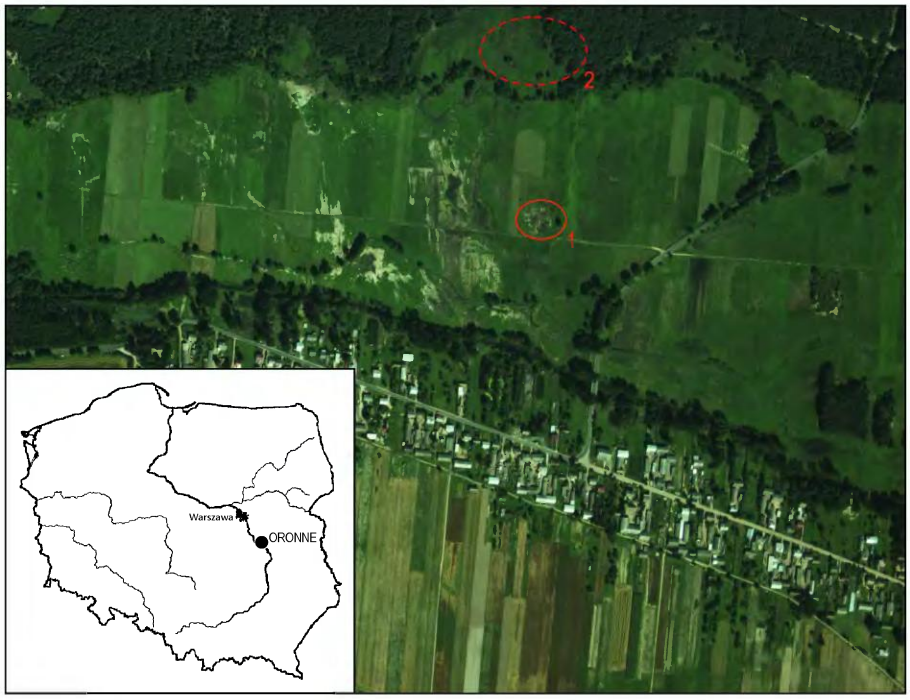

Ryc. 1. Oronne, pow. Garwolin. Położenie stanowisk 1 i 2
Fig. 1. Oronne, distr. Garwolin. Location of sites 1 and 2

Ryc. 2. O r o n n e, pow. Garwolin. Widok na stanowisko 1 od południa. Fot. K. Czarnecka
Fig. 2. O r o n n e, distr. Garwolin. View from the south at the site 1. Photo K. Czarnecka

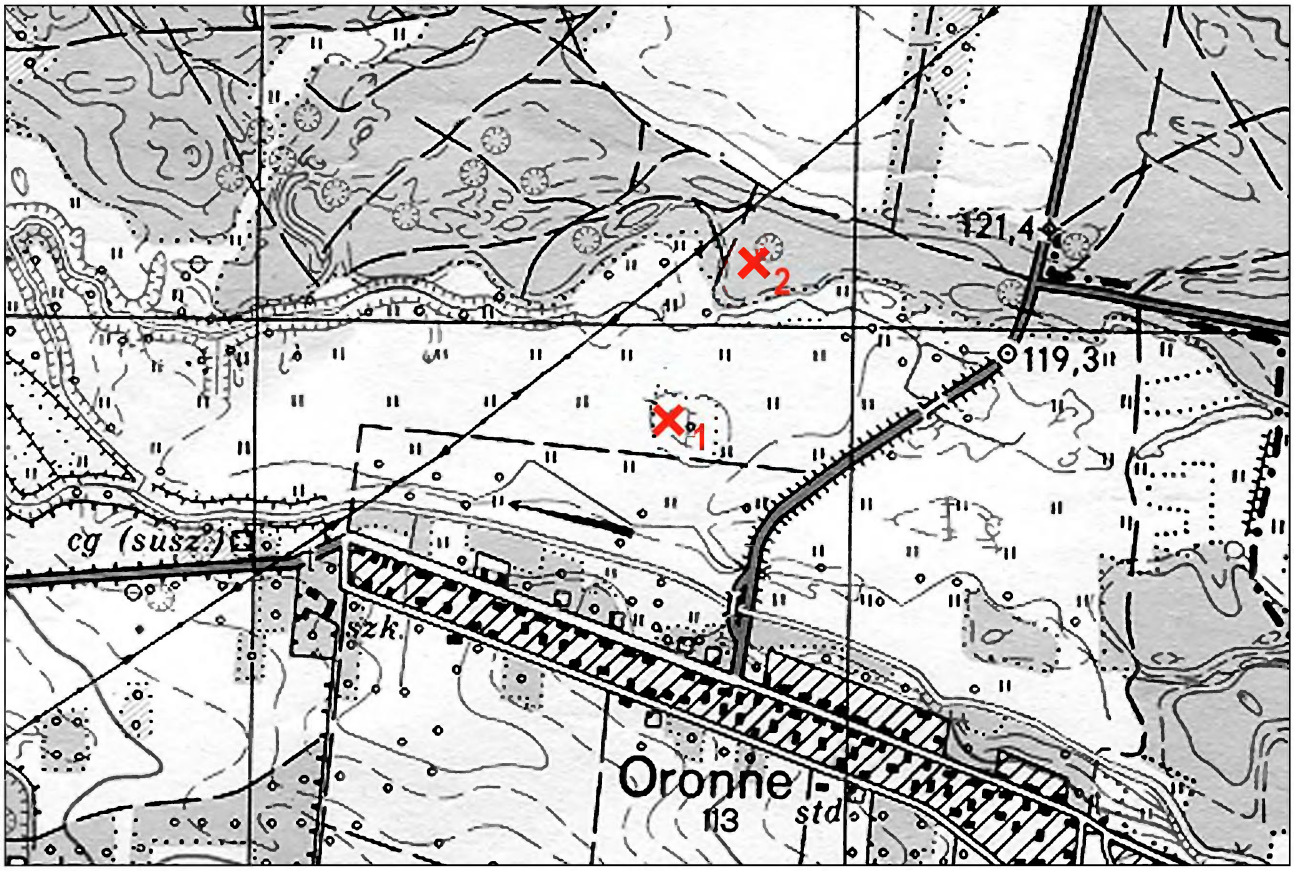

Ryc. 3. O r o n n e, pow. Garwolin. Położenie stanowisk 1 i 2
Fig. 3. O r o n n e, distr. Garwolin. Location of sites 1 and 2

ziemia z fragmentami ceramiki. Obiekty te są rozmieszczone mniej więcej równolegle, tworząc regularne ciągi (Ryc. 4). Jamy koliste najczęściej mają dość jednolite brunatne wypełnisko. Jedne i drugie jamy mają przekrój prostokątny – proste ściany i płaskie dno.

W przemieszanych wypełniskach obiektów występują fragmenty ceramiki z epoki brązu, z młodszego okresu przedrzymskiego, zapewne również z okresu wpływów rzymskich (trudniej rozpoznawalne) i wczesnego średniowiecza, a także z czasów nowożytnych. Znacznie więcej materiału pochodzi z ziemi ornej, a nieco mniej z warstwy brunatnej o miąższości 30–40 cm. Prawdopodobnie fragmenty ceramiki, rozdrobnione i przemieszane, dostały się do jam przypadkowo przy ich kopaniu (i zasypywaniu).

Kształt, wielkość i układ prostokątnych jam sugeruje militarny charakter (stanowiska strzeleckie?). Miejsce mogło mieć znaczenie strategiczne – jest to bowiem przejście przez bagna w kierunku porośniętego lasem wysokiego brzegu Pytlochy. Potwierdza to zresztą przebieg bitwy pod Maciejowicami – najcięższe walki miały miejsce właśnie na tym terenie (W. Mikuła 1991, s. 111–114, 122–124, 140–143; J. Wysokinski 1989, s. 49, 58, 59). Przeciwko takiej interpretacji przemawia jednak brak jakichkolwiek chociażby pojedynczych znalezisk militariów w tych obiektach. Nie ma w nich również przedmiotów metalowych z innych epok – jedynie ceramika. Teren jest od dawna intensywnie penetrowany przez poszukiwaczy militariów, niemniej trudno uwierzyć, że wszystkie, nawet drobne elementy, zostały wybrane, zwłaszcza że w warstwie ornej trafiają się pojedyncze metale. Bardziej prawdopodobne wydaje się, że jeżeli nawet były to obiekty o charakterze militarnym, to nie zostały wykorzystane, i dlatego nie ma w nich np. łusek. Nadal jest to tylko hipoteza. Trudno jednak wskazać inne przeznaczenie użytkowe jam o takim kształcie i tak licznych. Co prawda głębokie jamy mogły być wykorzystywane do składowania czy przechowywania jakiś produktów: głównie warzyw. W taki właśnie sposób – poprzez dołowanie ziemniaków przez kilkadziesiąt lat zostało zniszczone cmentarzysko w Karczewcu, pow. węgrowski (T. Dąbrowska 1973, s. 383, ryc. 1). Jednak doły na ziemniaki nie mają na ogół tak regularnych kształtów i układu i nie wiadomo czy w ten sposób można interpretować omawiane tu obiekty. Można jedynie stwierdzić, że osada w Oronnem została zniszczona w bardzo dużym stopniu, a materiał zabytkowy uległ przemieszaniu.

Tylko kilka jam można uznać za pradziejowe. Są to obiekty nr 9 i 44. Obiekt 8, zachowany tylko częściowo, i obiekt 18 datować należy na późne średniowiecze. Trudniejsza do rozstrzygnięcia jest przynależność kulturowa obiektu 4, który ma kształt kolistej jamy, wyraźne dwie warstwy zasypiskowe i ślad po karpinie. Być może jest to uszkodzony późniejszym wkopem obiekt starożytny,

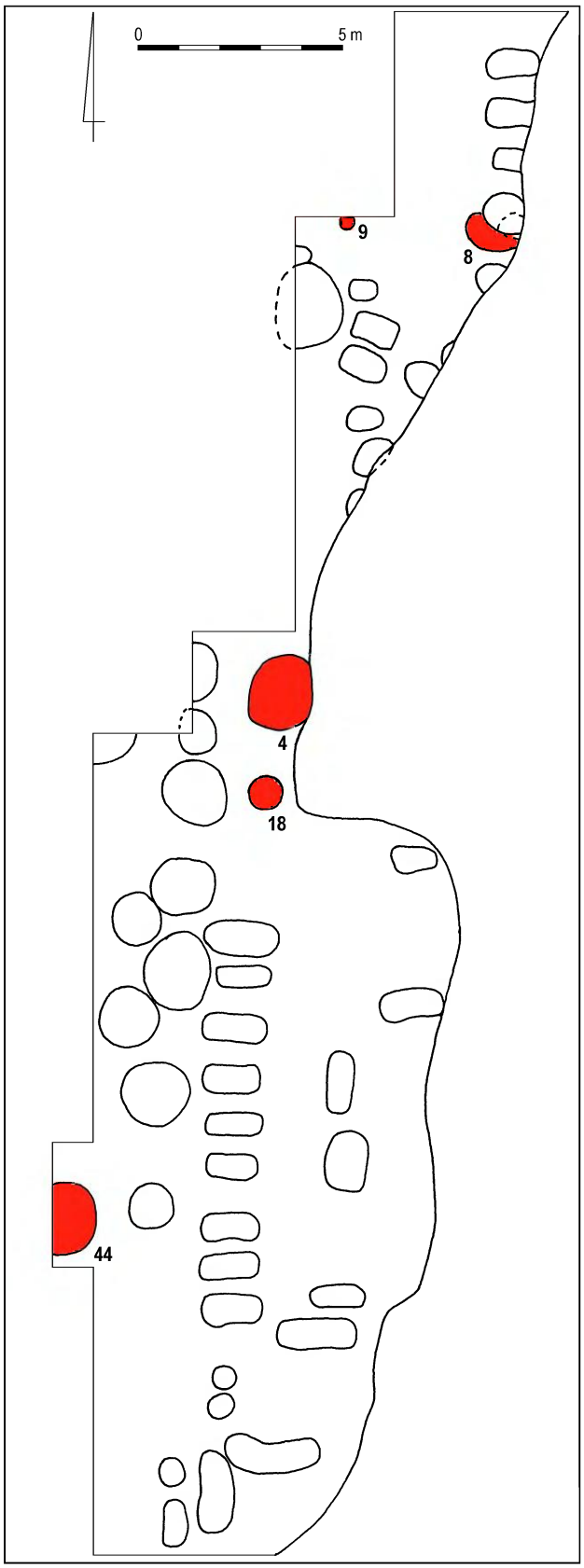

Ryc. 4. O r o n n e, pow. Garwolin. Plan stanowiska 1. Obiekty starożytne (a); obiekty nowożytne (b). Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 4. O r o n n e, distr. Garwolin. Plan of the site 1. Ancient features (a); modern features (b). Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

w który wrosło drzewo, co dodatkowo utrudniało obserwację. W opracowaniu zachowano oryginalną polową numerację obiektów, a numeracja zabytków na rycinach odpowiada numerom katalogu.

MATERIAŁY Z OSADY

Obiekty

Obiekt 4. Zarys kolisty, część wschodnia zniszczona przez obryw piaśnicy. Jama w przekroju nieckowata (Ryc. 5). Wypełnisko niejednolite, widać kilka warstw zasypiskowych. W części centralnej zbita twarda czarna ziemia, w niej fragment nieprzepalonej kości zwierzęcej i drobniutkie przepalone kostki. Z wypełniska jamy nieliczny materiał ceramiczny, w tym pojedyncze skorupy nowożytne i grudki polepy (lub naturalnych gliniastych zlepieńców). Wypełnisko w profilu ciemno żółte przy ścianach obiektu i przemieszane w części centralnej. W obiekt prawdopodobnie wrosło drzewo i przemieszana węglowo czarna ziemia może być śladem karpiny.

Inwentarz: **1.** Trzonek łyżeczki glinianej, płaski, zakończony słabo wyodrębnionym rozwidleniem, typ IV:2 wg A. Michałowskiego, zach. dł. 2,6 cm. **2.** Fragment facetowanego wylewu (dzbana?) z wyodrębnioną szyjką, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 12 cm. **3.** Fragment wylewu (misy?), facetowany od wewnątrz, powierzchnia nierówna, gładka, jasnobrunatna, domieszka średnio- i drobnoziarnista. **4.** Mały fragment facetowanego wyle-

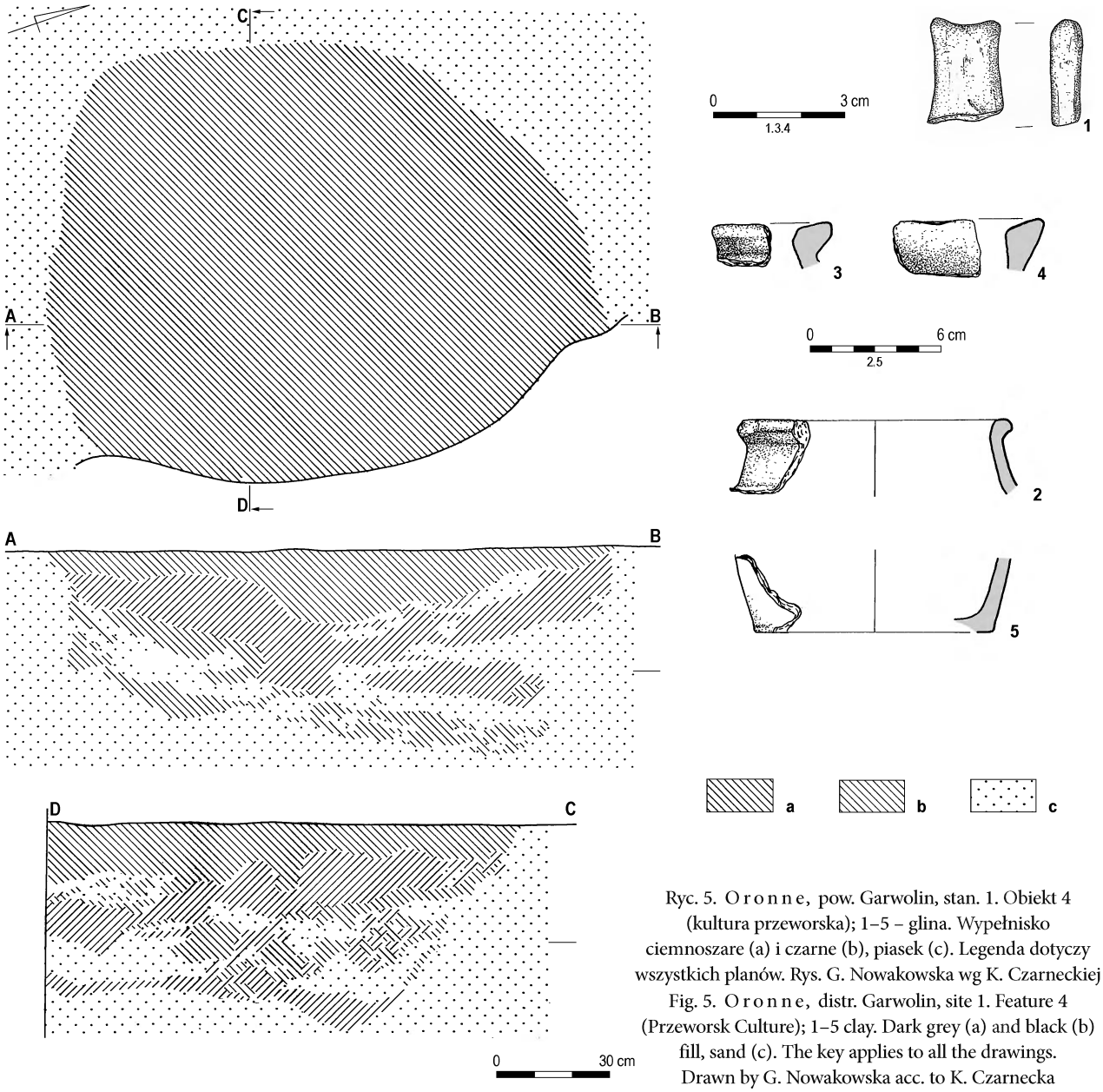

Ryc. 5. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 4 (kultura przeworska); 1–5 – glina. Wypełnisko ciemnoszare (a) i czarne (b), piasek (c). Legenda dotyczy wszystkich planów. Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 5. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Feature 4 (Przeworsk Culture); 1–5 clay. Dark grey (a) and black (b) fill, sand (c). The key applies to all the drawings. Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

wu, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka drobnoziarnista. **5.** Fragment dna, powierzchnia nierówna, gładka, brunatna, domieszka średnioziarnista, średn. 11 cm. **6.** Kilkanaście fragmentów niecharakterystycznych.
Chronologia: młodszy okres przedrzymski.

Obiekt 8. Zniszczony przez duży, kolisty wkop nowożytny (Ryc. 6). Zachowała się południowa część jamy, poza zarysem wkopu, w niej skupisko kilkunastu dużych (powyżej 15 cm) i mniejszych kamieni, w tym dwa bardzo silnie przepalone. Wypełnisko czarne, przy kamieniach węglowo czarne, o niewielkiej miąższości do 20 cm, w nim niezbyt liczne fragmenty ceramiki. Poniżej wkopu nowożytnego zarys innego obiektu – o mniejszej średnicy, prostych ścianach, i dość znacznej głębokości, o wypełnisku intensywnie czarnym. Jama ta mogła się pierwotnie łączyć z zaobserwowaną powyżej jamą 8 i zapewne stanowiła spąg tego obiektu. W dolnej części jamy znaleziono dwa duże kamienie, a przy północnej krawędzi paciorek szklany.
Inwentarz: **1.** Paciorek szklany, segmentowy, nieprzezroczysty, barwa ciemnofioletowa, prawie czarna; dł. 1 cm. **2.** Kilkanaście fragmentów nie charakterystycznych naczyń. **3.** Niewielkie fragmenty polepy.
Chronologia: późne średniowiecze do czasów nowożytnych.

Obiekt 9. Niewielka jamka, o zarysie zbliżonym do prostokąta, w niej kilka kamieni (Ryc. 7). W profilu dość głęboka, workowata o bardzo zbitym, twardym, gliniastym, szarym wypełnisku z pojedynczymi fragmentami ceramiki, grudkami polepy i jedną kością.
Inwentarz: **1.** Sześć drobnych niecharakterystycznych fragmentów ceramiki starożytnej.
Chronologia: ?.

Obiekt 18. Jama o nieregularnym, kolistym kształcie (Ryc. 8), w przekroju półkolista, wypełnisko ciemnoszaroczarne, dość jednorodne, drobne fragmenty ceramiki, kości zwierzęce (?), grudki polepy, drobne grudki skorodowanego

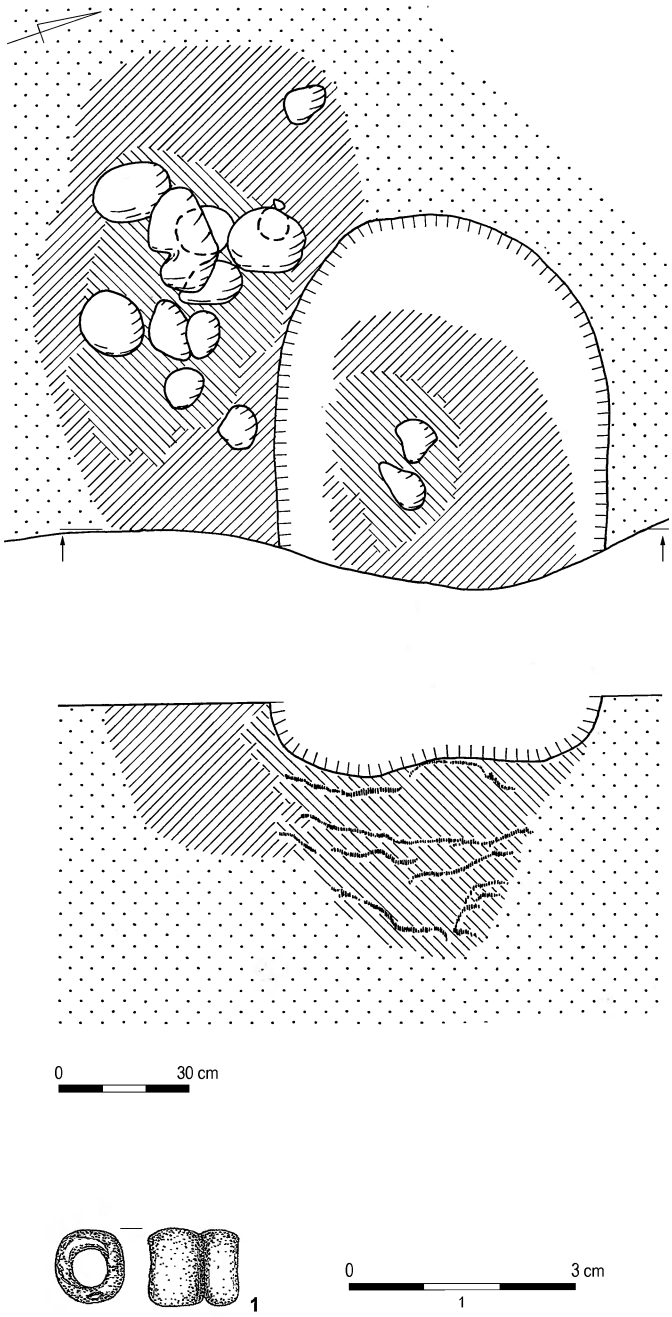

Ryc. 6. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 8 (późne średniowiecze/czasy nowożytne); 1 – szkło.
Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 6. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Feature 8 (late Middle Ages/Modern Period); 1 – glass.
Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

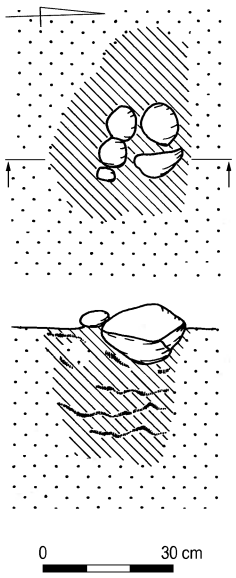

Ryc. 7. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 9 (chronologia nieokreślona).
Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 7. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Feature 9 (uknown dating).
Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

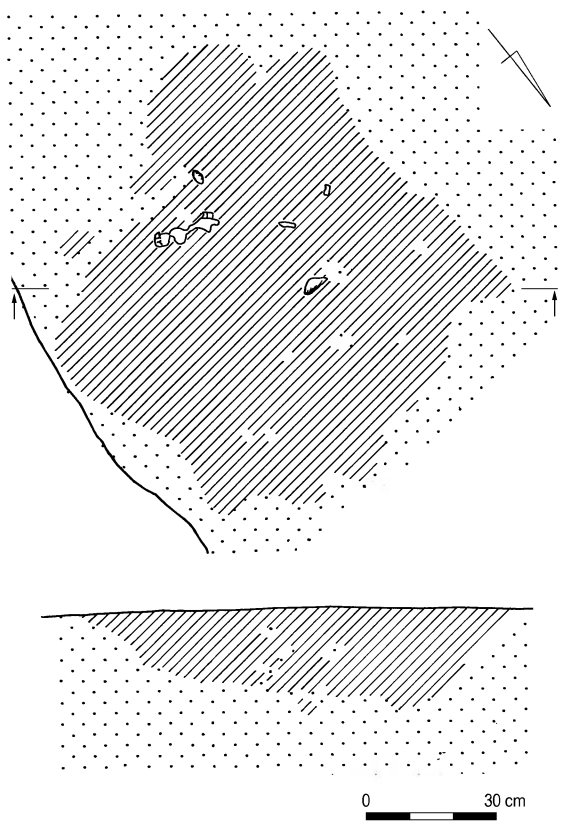

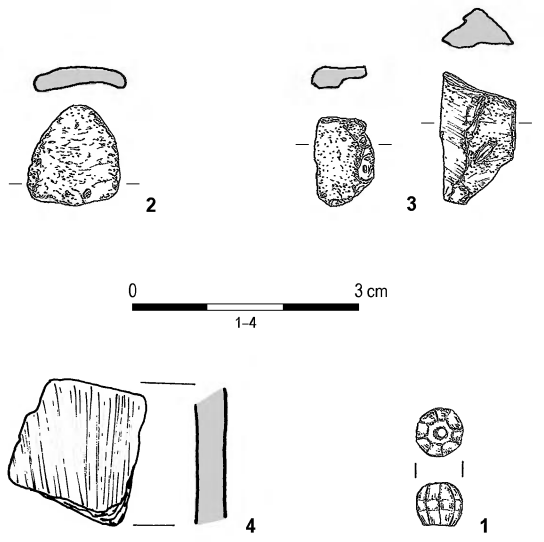

Ryc. 8. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 18 (późne średniowiecze/czasy nowożytne); 1 – szkło, 2, 3 – brąz, 4 – glina. Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 8. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Feature 18 (late Middle Ages/Modern Period); 1 – glass, 2, 3 – bronze, 4 – clay. Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

żelaza i dwa fragmenty blaszek brązowych. W części północnej mały szklany paciorek, obok fragment przedmiotu brązowego, w części południowo-zachodniej fragment żuchwy zwierzęcej.
I n w e n t a r z: **1.** Paciorek szklany, wieloboczny, przezroczysty, barwa jasnofioletowa, średn. 0,7 cm. **2.** Fragment blaszki brązowej, lekko wklęsłej, zach. wym. 1,4×1,3 cm. **3.** Dwa drobne fragmenty przedmiotów brązowych. **4.** Kilkanaście fragmentów ceramiki, w tym zdobiony gęstym grzebieniem.
C h r o n o l o g i a: późne średniowieczne do czasów nowożytnych.

O b i e k t 4 4. W spągu ziemi ornej skupisko dużych kamieni i ceramiki. (Ryc. 9–11) Przy kamieniach czaszka konia. Poniżej płytka jama, o miąższości ok. 20 cm, z wypełniskiem ciemnym, zbitym, twardym, z licznymi fragmentami ceramiki i kości zwierzęcych, zapewne spąg obiektu. Na wschód od skupiska kamieni duże fragmenty kości długich zwierzęcych (konia – kości zwierzęce określała Ewa Fila), fragmenty ceramiki, drobne grudki polepy. Z ziemi ornej pochodzi fragment przęślika glinianego, zapewne związany z tym obiektem.
I n w e n t a r z: **1.** Fragment przęślika glinianego, łagodnie dwustożkowatego, wys. 2,6 cm, pierwotna średn. 4,4 cm. **2.** Ponad ½ misy, wylew facetowany, powierzchnia równa, gładka, ciemnoszara, domieszka drobno i średnioziarnista, średn. wylewu 20 cm, wys. ok. 8,5 cm. **3.** Górna część naczynia o wyodrębnionej szyjce, wylew facetowany, powierzchnia równa, szorstka, brunatna i szara, domieszka średnioziarnista, nieliczne ziarenka grubej, średn. 19 cm. **4.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatna i jasnoszara, domieszka drobno i średnioziarnista, średn. 21 cm. **5.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, dość gładka, domieszka drobno i średnioziarnista, średn. 22 cm. **6.** Fragment dna, powierzchnia równa, gładka, barwa jasnobrunatna, domieszka drobno i średnioziarnista. **7.** Fragment wylewu, powierzchnia zewnętrzna krawędzi niestarannie wykończona, powierzchnia brzuśca równa, jasnobrunatna wewnątrz, brunatna na zewnątrz, domieszka średnioziarnista, średn. 18,5 cm. **8.** Fragment górnej części naczynia z łagodnie wyodrębnioną szyją, powierzchnia pod wylewem gładka, brunatna, poniżej załomu brzuśca chropowacona delikatnym obrzucaniem, jasnobrunatna, domieszka średnioziarnista, średn. 19 cm. **9.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatnoszara, domieszka drobno i średnioziarnista, średn. 29 cm. **10.** Fragment wylewu naczynia grubościennego, z lekko zaznaczonym facetowaniem, powierzchnia równa, dość gładka, jasnobrunatna z zewnątrz, ciemnoszara wewnątrz, domieszka średnioziarnista, średn. 28 cm. **11.** Fragment wylewu naczynia grubościennego, powierzchnia równa, dość gładka, czerwonobrunatna, domieszka średnio i gruboziarnista, średn. 22 cm. **12.** Fragment masywnego facetowanego wylewu, powierzchnia równa, gładka, zewnątrz szara, wewnątrz jasnobrunatnoróżowa, domieszka średnioziarnista. **13.** Fragment wylewu naczynia, prawdopodobnie dużego kubka, powierzchnia równa, gładka, barwa jasnobrunatna na zewnątrz, czarna wewnątrz, domieszka średnioziarnista. **14.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, barwa czarna, domieszka drobnoziarnista. **15.** Fragment wylewu naczynia, powierzchnia równa na zewnątrz, ciemnobrunatna, po wewnętrznej stronie zdarta, czerwonobrunatna, domieszka średnio i gruboziarnista, średn. ok. 19 cm. **16.** Fragment wylewu misy, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna z zewnątrz, ciemnoszara wewnątrz, domiesz-

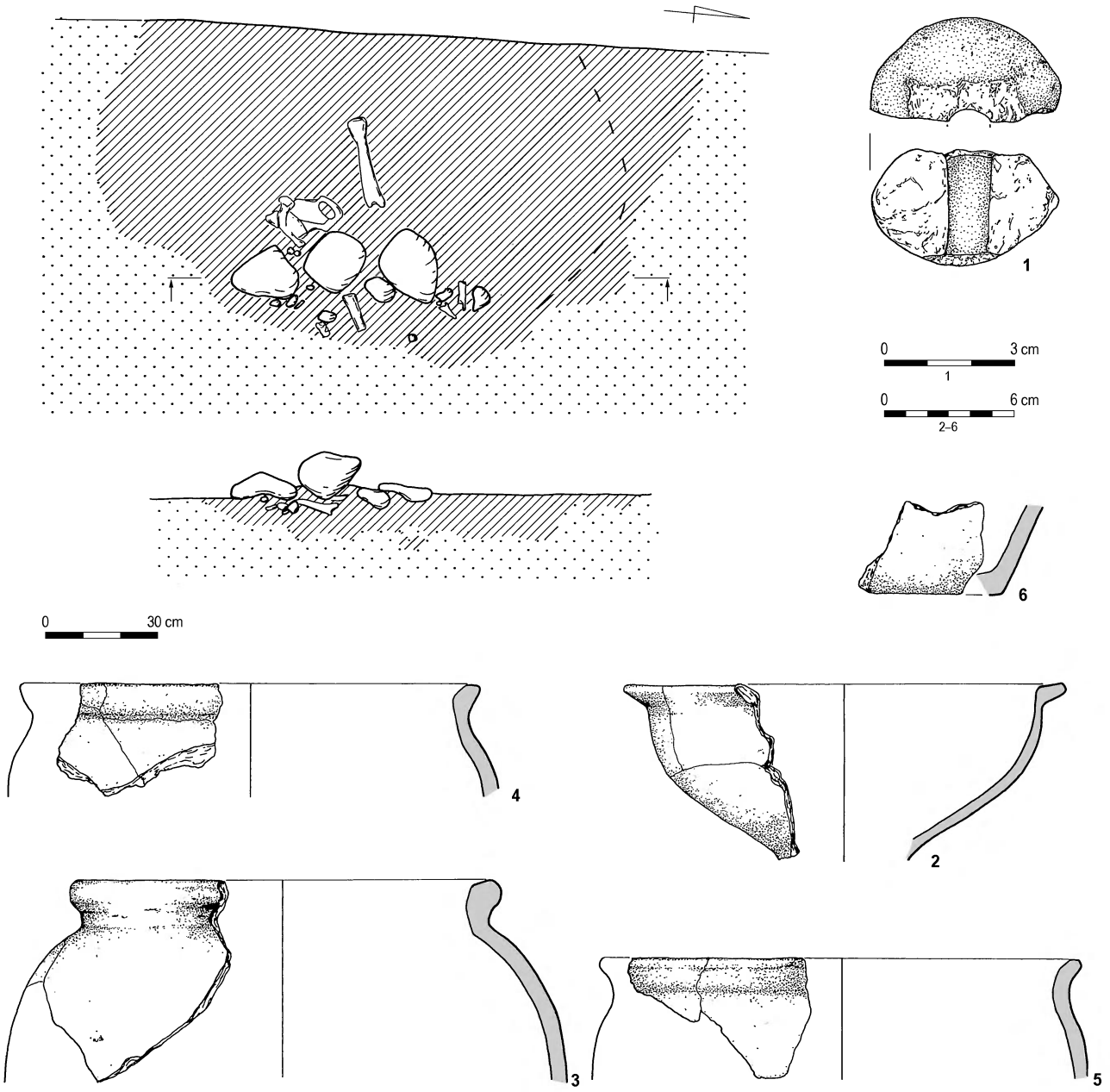

Ryc. 9. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 44 (kultura przeworska); wszystko glina. Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 9. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Feature 44 (Przeworsk Culture); all clay. Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

ka drobnoziarnista, średn. 26 cm. **17.** Fragment górnej części naczynia, powierzchnia równa, brunatna na zewnątrz, czarna wewnątrz, domieszka drobnoziarnista, średn. 24 cm. **18.** Fragment misy, wylew wielokrotnie facetowany, zachowana nasada ucha iksowatego, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **19.** Fragment wylewu naczynia, powierzchnia równa, gładka, barwa brunatna zewnątrz, czarna wewnątrz, domieszka drobnoziarnista, średn. 29 cm. **20.** Fragment wylewu naczynia, powierzchnia równa, szorstka, niestarannie wykończona, szara, domieszka drobnoziarnista, średn. 20 cm. **21.** Fragment wylewu naczynia, powierzchnia równa, niestarannie wykończona, ślady rozwarstwienia, barwa czerwonobrunatna, domieszka drobno i średnioziarnista. **22.** Dwa fragmenty wylewu naczynia, powierzchnia szorstka, jasnoszara, domieszka średnioziarnista, pojedyncze większe ziarna, pod wylewem ryte krótkie kreski. **23.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, barwa brunatna na zewnątrz, wewnątrz czarna, domieszka drobnoziarnista. **24.** Fragment wylewu dużego naczynia, powierzchnia równa, niewygładzona, barwa brunatna na zewnątrz, jasnobrunatna wewnątrz, domieszka gruboziarnista. **25.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, starannie wygładzona, jasnoceglasta, domieszka średnioziarnista. **26.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, szarobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **27.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, niewygładzona, brunatna, domieszka drobnoziarnista. **28.** Fragment wylewu misy, powierzchnia równa, gładka, barwa jasnobrunatna, domieszka średnioziarnista. **29.** Kilkanaście dużych fragmentów naczynia grubościennego, powierzchnia

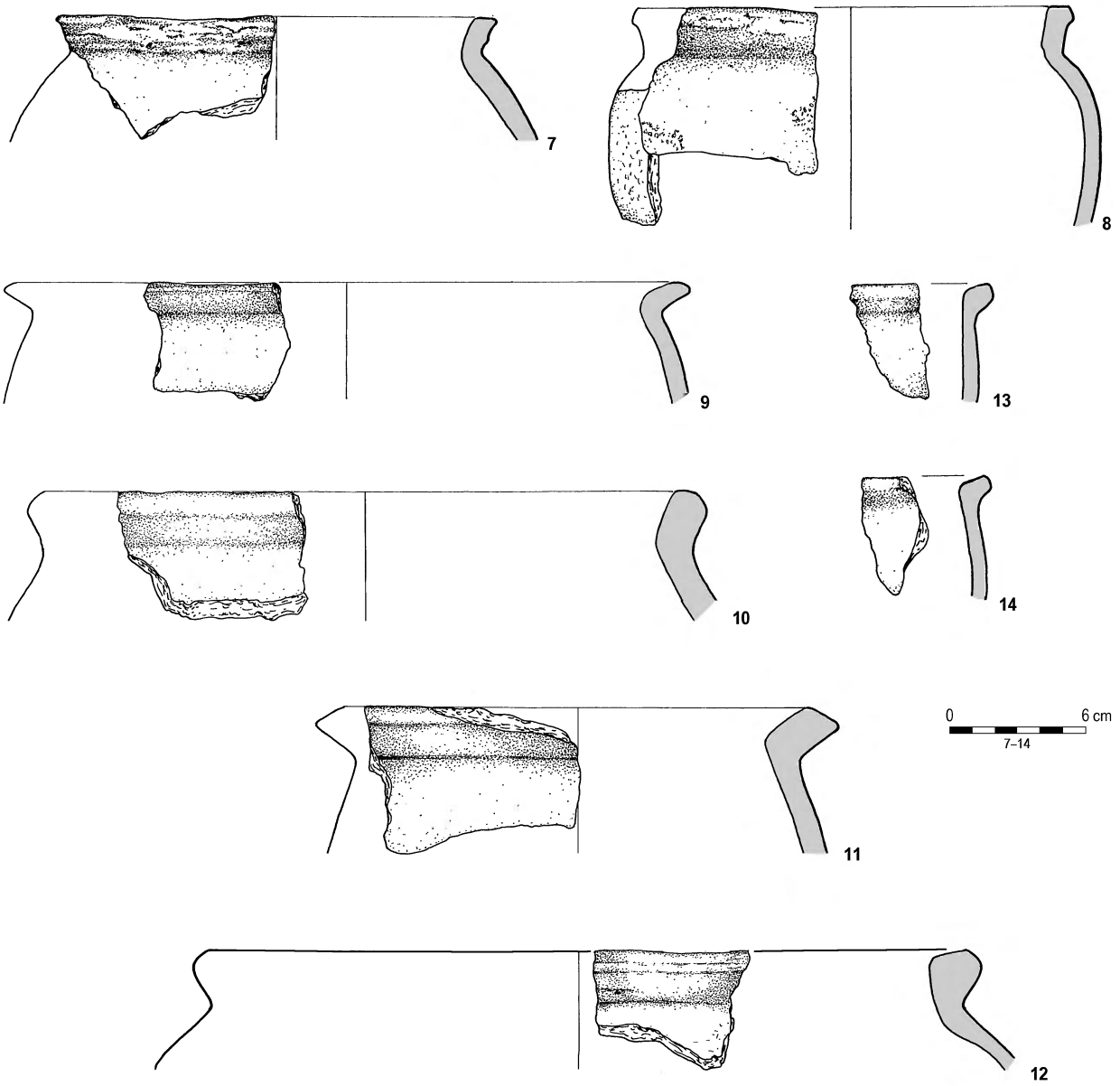

Ryc. 10. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 44 (kultura przeworska); wszystko glina. Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 10. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Feature 44 (Przeworsk Culture); all clay. Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

chropowacona drobnym obrzucaniem, barwa brunatnoczerwona. **30.** Kilka dużych fragmentów naczynia grubościennego, powierzchnia szorstka, barwa brunatna. **31.** Kilkadziesiąt niecharakterystycznych fragmentów ceramiki.

Chronologia: młodszy okres przedrzymski, kultura przeworska.

32. Fragment wylewu misy, powierzchnia równa, miękka, barwa jasnobrunatna, ślady obmazywania (kultura łużycka?). **33.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, zbita, barwa jasnobrunatna (średniowiecze?).

Znaleziska luźne

Zabytki metalowe i inne (Ryc. 12–14)

1. Zapinka brązowa typu A.128, uszkodzona, dł. 2,8 cm. **2.** Zapinka brązowa 2. serii VI grupy Almgrena z podwiniętą nóżką, górną cięciwą i pełną pochewką zwężającą się i zakończoną malutkim guzkiem, przy przejściu kabłąka w nóżkę sześć poprzecznych, delikatnych rytych linii naśladujących owinięcie, dł. 4,7 cm. **3.** Zapinka brązowa, dwuczęściowa, zbliżona do typu A.185, zapewne kuszowata (uszkodzona cięciwa), odlewana, ramowata nóżka, na główce guzek, na kabłąku i nóżce metopy, dł. 4,4 cm. **4.** Fragment żelaznej zapinki (?) odmiany M albo N, zachowany kabłąk i fragment zwoju sprężyny, dł. 2,3 cm. **5.** Szydło żelazne, część pracująca o przekroju kolistym, dł. 9,5 cm. **6.** Klucz żel. lekko odkształcony, uchwyt płaski, koniec zwinięty w uszko, dł. 11,8 cm. **7.** Fragment drutu żelaznego o zakrzywionym końcu (szpila hakowa?), zach. dł. 0,9 cm. **8.** Fragment rozklepanej główki żelaznego nitu, zach. dł. 0,7 cm. **9.** Fragment żelaznego noża (?), zach. dł. 2,8 cm. **10.** Fragment okucia z blachy żelaznej z tkwiącym trzpieniem nitu, zach. dł. 3 cm. **11.** Dwa fragmenty blaszki brązowej, dł. 1,1 i 1,2 cm. **12.** Fragment przedmiotu bursztynowego (półprodukt paciorka?), zach. wym. 1,1×

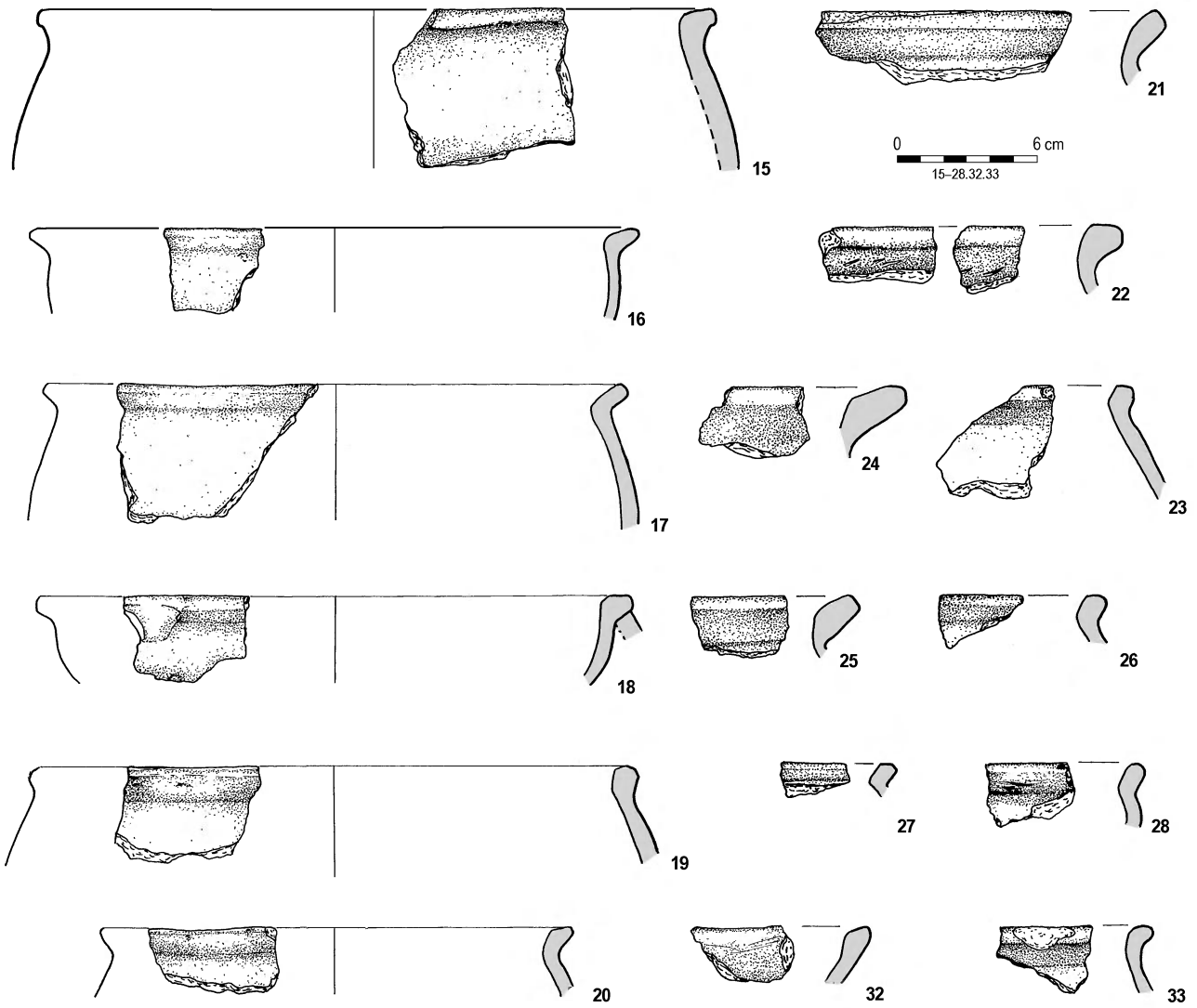

Ryc. 11. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Obiekt 44 (kultura przeworska – 15–27; inne kultury i okresy – 32, 33); wszystko glina. Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej

Fig. 11. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Feature 44 (Przeworsk Culture – 15–27; other chronology – 32, 33); all clay. Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

0,7×0,9 cm. **13.** Fragment łyżki glinianej, zachowana część trzonka i zaczątek nabieraka, zach. dł. 2,8 cm. **14.** Fragment nóżki glinianego wilka ogniowego, barwa jasnobrunatna, zach. dł. 3,5 cm. **15.** Przęślik gliniany, dwustożkowaty o lekko wklęsłych biegunach, wys. 1,8 cm, średn. 3,3 cm. **16.** Fragment przęślika glinianego, dwustożkowatego, wys. 2,9 cm, zach. szer. 3,2 cm, pierwotna średn. ok. 3,5 cm. **17.** Fragment przęślika glinianego, dwustożkowatego o płaskich biegunach, wys. 2,6 cm, pierwotna średn. ok. 3,5 cm, zach. szer. 3,4 cm. **18.** Fragment przęślika glinianego, asymetrycznie dwustożkowatego (załom w ¼ wysokości), wys. 2 cm, pierwotna średn. 4,1 cm. **19.** Fragment przęślika glinianego, walcowatego, w części centralnej ze stożkowatymi biegunami, wys. 3,5 cm, średn. ok. 3,8 cm. **20.** Fragment przęślika glinianego, beczułkowatego z zagłębionymi biegunami, wys. 2 cm, średn. ok. 4,5 cm. **21.** Fragment kolistego ciężarka glinianego (od sieci?) z otworem, zach. dł. 7,6 cm, pierwotna średn. ok. 11 cm, średn. otworu ok. 1,8 cm. **22.** Fragment naczynia glinianego, uformowany w kwadrat (zapewne gładzik), powierzchnia nierówna, szorstka, na wewnętrznej tronie wyraźne ślady ciągów palcowych, barwa brunatna, domieszka średnio i gruboziarnista, wym. 5×5,5 cm. **23.** Wiór z krzemienia czekoladowego, dł. 4,7 cm. **24.** Dwie łuski z krzemienia narzutowego. **25.** Moneta brązowa (frakcja follisa) Maksymiana Herkuliusza (mennica Aleksandria), waga 1,7 g, średn. 2 cm.

Ceramika z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza (Ryc. 15)

26. Fragment wylewu zdobionego nacinaniem, powierzchnia nierówna, gładka, jasnobrunatna na zewnątrz, wewnątrz ceglasta, domieszka średnio- i gruboziarnista z ziarenkami żwirku. **27.** Fragment wylewu, powierzchnia gładka, miękka, brunatna, domieszka drobnoziarnista, pojedyncze większe ziarenka. **28.** Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobno i średnioziarnista. **29.** Fragment

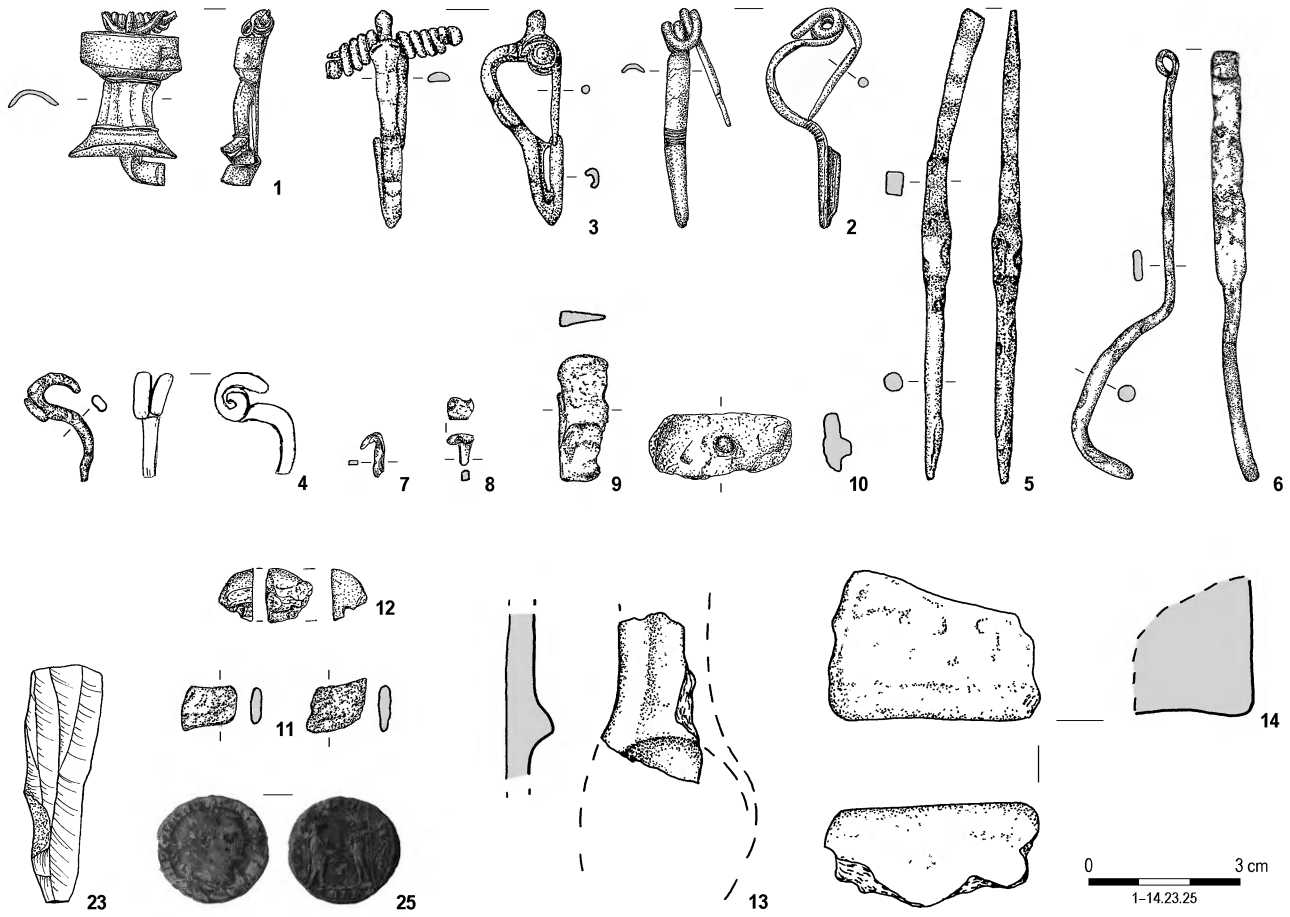

Ryc. 12. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne; 1–3, 11, 25 – brąz, 4–10 – żelazo, 12 – bursztyn, 13, 14 – glina, 23 – krzemień. Rys. G. Nowakowska

Fig. 12. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Stray finds; 1–3, 11, 25 – bronze, 4–10 – iron, 12 – amber, 13, 14 – clay, 23 – flint. Drawn by G. Nowakowska

Ryc. 13. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Moneta brązowa Maksymiana Herkuliusza. Fot. T. Bochnak

Fig. 13. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Bronze coin of Maximianus Herculius. Photo T. Bochnak

wylewu, powierzchnia gładka, miękka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **30.** Fragment małej miseczki, powierzchnia nierówna, miękka, „mączysta", jasnobrunatna, domieszka średnioziarnista. **31.** Fragment wylewu misy, powierzchnia nierówna, brunatnoszara, domieszka drobno i średnioziarnista. **32.** Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, „mączysta", jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, nieliczna. **33.** Fragment górnej części naczynia z uszkodzonym plastycznym guzem, powierzchnia nierówna, brunatna. **34.** Górna część naczynia baniastego, powierzchnia nierówna, miękka, brunatno-szara, domieszka średnioziarnista, średn. 18 cm. **35.** Fragment wylewu miski, powierzchnia równa, dość gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 22 cm. **36.** Fragment wylewu, powierzchnia nierówna z nieregularne rytymi pasmami, brunatna, domieszka drobno i średnioziarnista. **37.** Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, zewnętrzna jasnobrunatna, wewnętrzna czarna, liczna domieszka średnioziarnista. **38.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, szorstka, jasno brunatna, domieszka drobnoziarnista. **39.** Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, miękka, brunatna, w przełomie widać nalepiane warstwy, domieszka średnioziarnista. **40.** Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, gładka, szarobrunatna, ciemniejsza przy wylewie, domieszka drobnoziarnista, niewielkie grube okruchy. **41.** Fragment naczynia sitowatego, powierzchnia nierówna, gładka, brunatna, domieszka średnioziarnista. **42.** Dno naczynia, powierzchnia nierówna, gładka, miękka, szarobru-

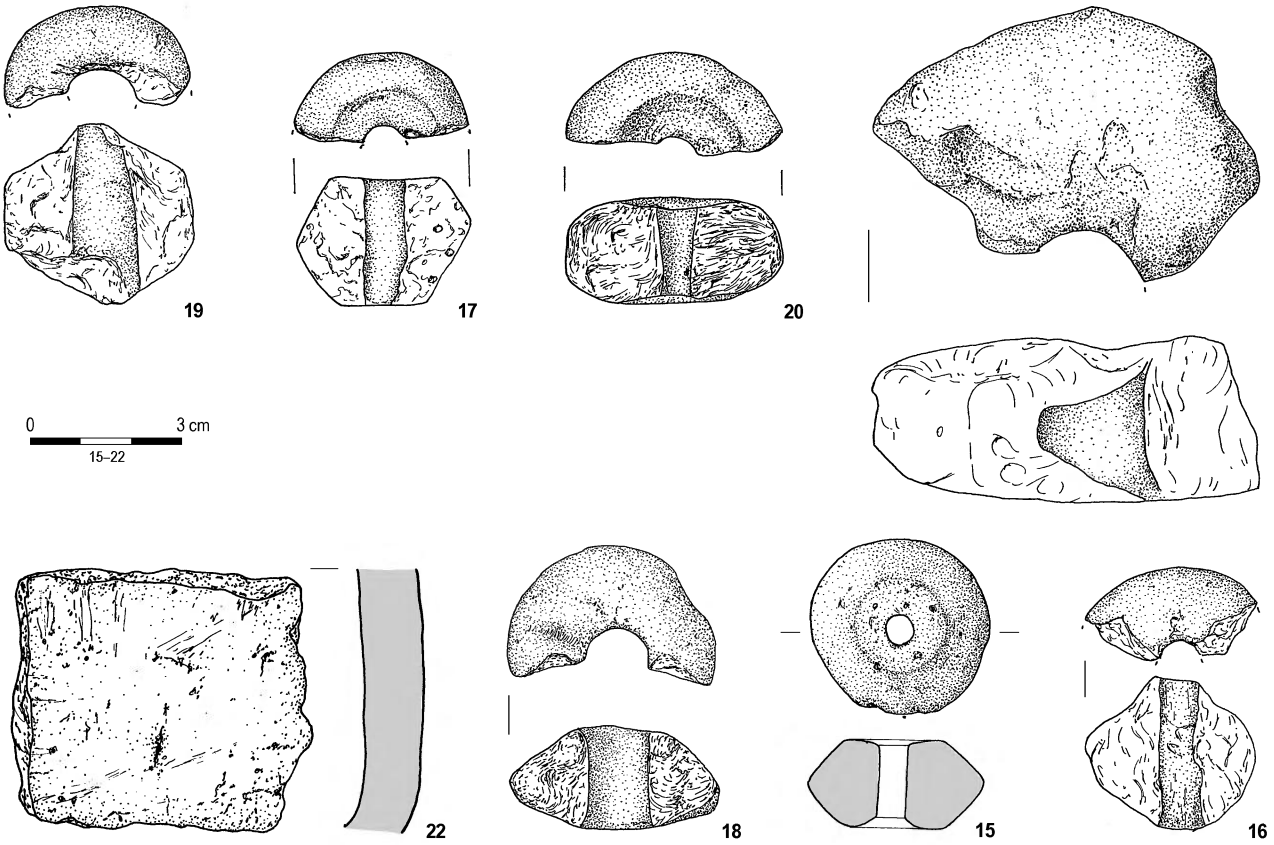

Ryc. 14. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne; wszystko glina. Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 14. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Stray finds; all clay. Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

natna, domieszka bardzo gruboziarnista, średn. 6 cm. **43.** Fragment wylewu, górą zagładzony, poniżej wylewu powierzchnia nierówna, szarobrunatna, liczna domieszka średnioziarnista. **44.** Fragment wylewu miski (?), powierzchnia nierówna, gładka na zewnątrz, wewnątrz niewygładzana, brunatna, domieszka średnioziarnista. **45.** Fragment wylewu, nieregularny, powierzchnia nierówna, miękka, brunatna, domieszka gruboziarnista. **46.** Fragment dna naczynia sitowatego, powierzchnia gładka, czarna, domieszka miki. **47.** Fragment misy, powierzchnia nierówna, miękka, lekki ślad miotełki, jasnobrunatna. **48.** Dolna część naczynia, powierzchnia równa, gładka, czarna na zewnątrz, wewnątrz jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 13 cm. **49.** Fragment wylewu naczynia (talerza?), powierzchnia nierówna, gładka, brunatna, domieszka drobnoziarnista. **50.** Fragment wylewu naczynia, powierzchnia równa, szorstka, brunatna, liczna domieszka średnioziarnista. **51.** Fragment brzuśca naczynia, powierzchnia nierówna, ceglasta, zewnętrzna ze śladami obmazywania wiechciem, wewnętrzna jasnobrunatna.

Ceramika o cechach kultury jastorfskiej (Ryc. 16)

52. Fragment wylewu i górnej części naczynia baniastego, powierzchnia nierówna, gładka, brunatna, ciemniejsza przy wylewie, domieszka drobno i średnioziarnista, średn. 16,5 cm. **53.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, liczna domieszka drobnoziarnista, ślady poziomych pasm. **54.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, ciemnobrunatna, domieszka średnioziarnista. **55.** Fragment wylewu uszkodzonego od wewnątrz, powierzchnia gładka, brunatno-czerwona, poziome ryte pasmo pod krawędzią. **56.** Fragment ucha taśmowatego (misa z wiszącymi uchami?), powierzchnia nierówna, gładka, brunatna, domieszka drobnoziarnista. **57.** Fragment ucha taśmowatego z dolną nasadą (misa z wiszącymi uchami?), jasnobrunatna, powierzchnia równa, twarda, domieszka drobnoziarnista. **58.** Fragment wylewu, powierzchnia wewnętrzna gładka, jasnobrunatna, zewnętrzna z wyraźnymi poziomymi pasmami, domieszka drobnoziarnista. **59.** Fragment wylewu niestarannie wykonany, powierzchnia nierówna, wygładzana, kremowa, domieszka średnioziarnista. **60.** Fragment wylewu, powierzchnia miękka, nierówna, czerwonobrunatna. **61.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, miękka, brunatna, domieszka średnioziarnista. **62.** Fragment wylewu naczynia, od wewnątrz odwarstwiony z zachowaną nasadą ucha, powierzchnia nierówna, czerwonobrunatna, pod wylewem ukośne nacinania, średn. 13 cm. **63.** Fragment wylewu naczynia grubościennego, powierzchnia równa, miękka, brunatna z zewnątrz, ciemnobrunatna wewnątrz, domieszka średnio- i gruboziarnista.

Ceramika kultury przeworskiej: młodszy okres przedrzymski (Ryc. 17–20)

64. Dno i część przydenna naczynia, powierzchnia równa, gładka, twarda, czarna, domieszka średnioziarnista, średn. 7 cm. **65.** Fragment silnie facetowanego wylewu naczynia, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarni-

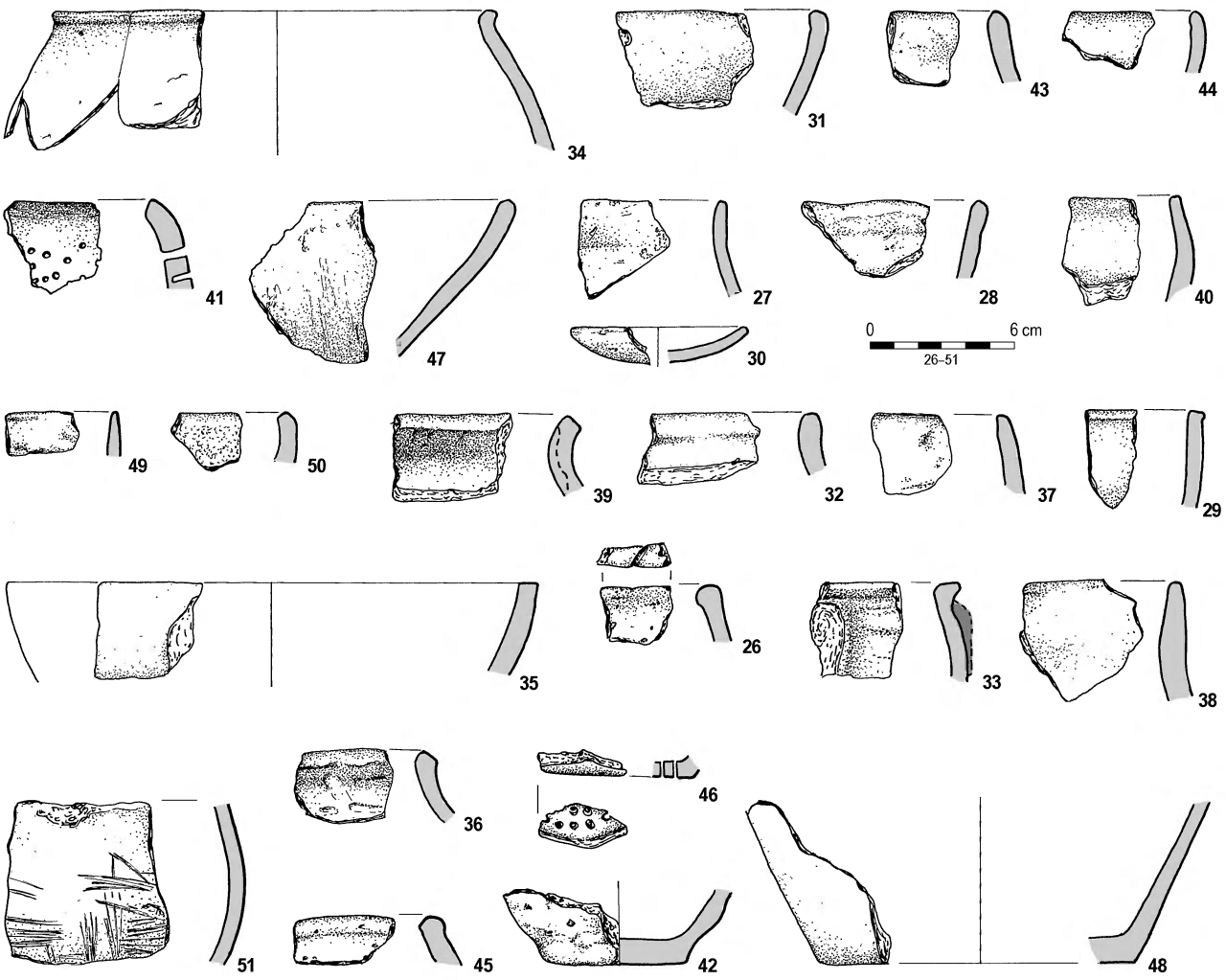

Ryc. 15. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne (ceramika kultury łużyckiej).
Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 15. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Stray finds (Lusatian Culture pottery).
Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

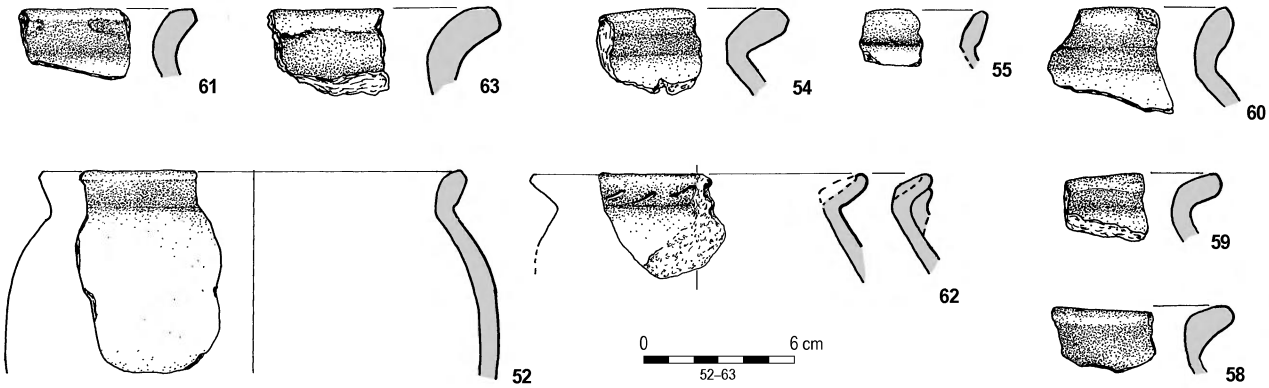

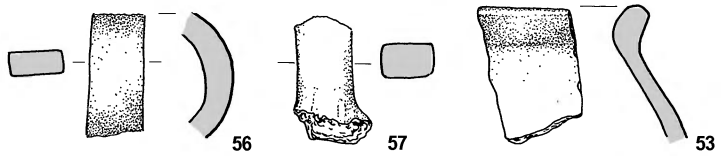

Ryc. 16. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1.
Znaleziska luźne (ceramika o cechach kultury jastorfskiej).
Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 16. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1.
Stray finds (pottery similar to Jastorf Culture).
Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

sta. **66.** Fragment górnej części naczynia, wylew uszkodzony, powierzchnia równa, dość gładka, brunatno-czerwona, domieszka średnio- i gruboziarnista. **67.** Fragment wylewu (kubka?) powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **68.** Fragment dna, powierzchnia równa, dołem gładka, powyżej chropowacona, domieszka gruboziarnista, średn. 14 cm. **69.** Fragment górnej części misy, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, lśniąca, domieszka drobnoziarnista, średn. 22 cm. **70.** Fragment górnej części naczynia baniastego, powierzchnia równa, ciemnoszara, wylew niestarannie wykończony, domieszka drobno- i średnioziarnista, średn. 16 cm. **71.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, czarna, domieszka średnioziarnista. **72.** Fragment wylewu i górnej partii naczynia baniastego, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna i ciemnoszara, domieszka drobno- i średnioziarnista. **73.** Fragment wylewu z zachowaną częścią nasady ucha, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna od zewnątrz, wewnątrz ciemnoszara, liczna domieszka średnioziarnista, średn. 13 cm. **74.** Fragment wylewu i górnej partii naczynia, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **75.** Fragment wylewu o mocno wychylonej krawędzi, powierzchnia równa, gładka, ciemnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **76.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, szorstka, jasnobrunatno-szara, domieszka średnioziarnista, średn. 14 cm. **77.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatno-ceglasta, domieszka drobnoziarnista, średn. 13,5 cm. **78.** Fragment dna, powierzchnia równa, gładka, ciemnoszara, domieszka drobno- i średnioziarnista. **79.** Fragment mocno wychylonego wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **80.** Fragment wylewu misy (?), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **81.** Fragment wylewu naczynia (kubek?), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 9 cm. **82.** Fragment wylewu, powierzchnia

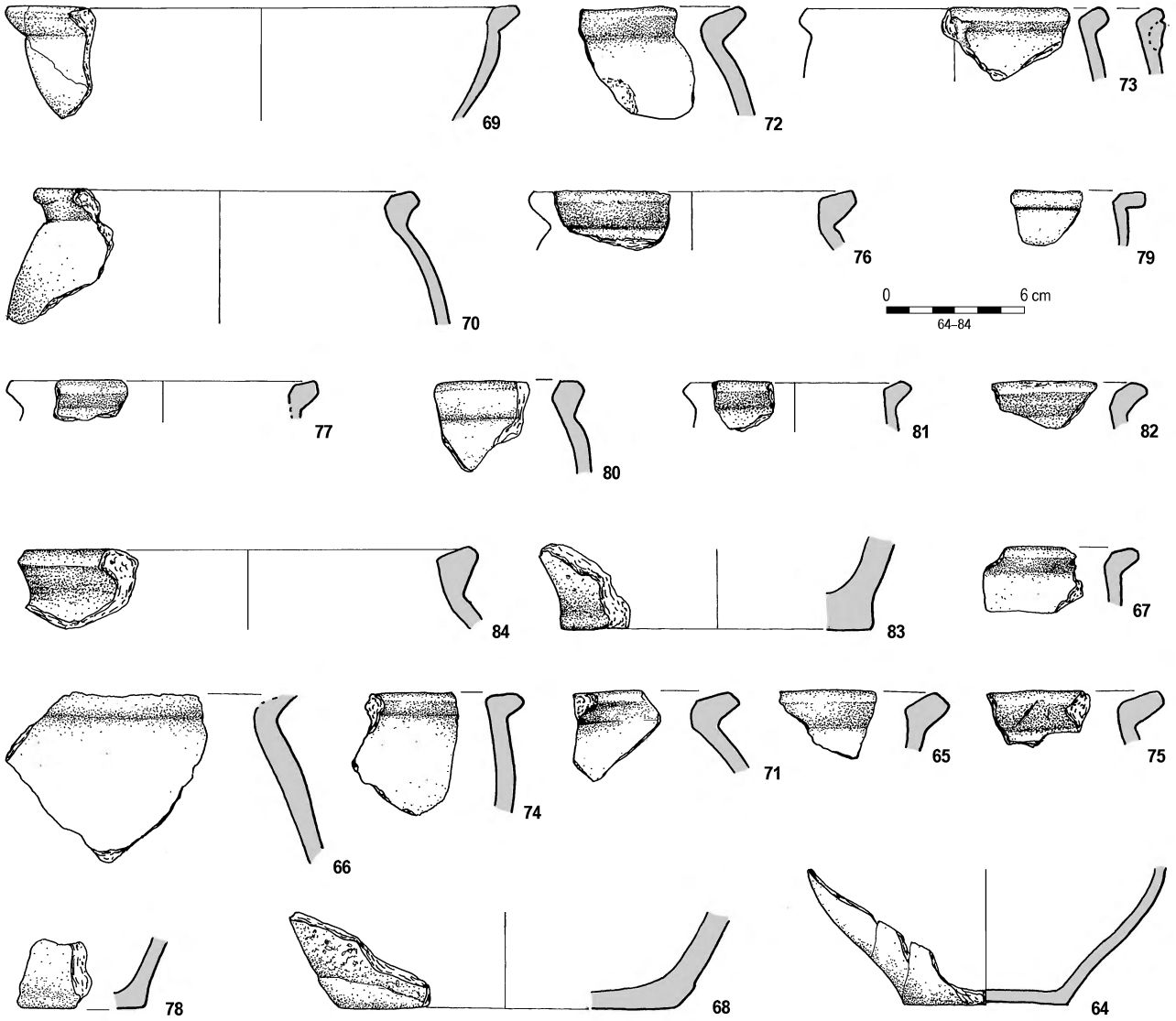

Ryc. 17. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne (ceramika kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego). Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej

Fig. 17. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Stray finds (Przeworsk Culture pottery from Late Pre-Roman Period). Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **83.** Fragment dna, lekko wyciągniętego, powierzchnia nierówna, szorstka, kremowa na zewnątrz, wewnątrz jasnobrunatna, domieszka grubo- i średnioziarnista, średn. 13,5 cm. **84.** Fragment wylewu, pod krawędzią ślady poziomych pasm, powierzchnia równa, gładka, brunatno-czerwona na zewnątrz, wewnątrz brunatna, domieszka drobnoziarnista, liczne fragmenty miki, średn. 19 cm. **85.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatno-szara, domieszka drobnoziarnista, mika, średn. 14 cm. **86.** Fragment ucha z nasadą (od dużego kubka?), powierzchnia nierówna, jasnobrunatna i ceglasta, domieszka średnioziarnista. **87.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, twarda, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 14 cm. **88.** Fragment dna, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **89.** Fragment krawędzi wylewu, powierzchnia równa, brunatna z zewnątrz, wewnątrz czarna, domieszka drobnoziarnista. **90.** Fragment wylewu dzbana odwrotnie gruszkowatego (?), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 11,5 cm. **91.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, czarna, domieszka drobnoziarnista, średn. 14 cm. **92.** Fragment wylewu naczynia „grubej roboty", powierzchnia równa, kremowo-szara, domieszka średnia i duża. **93.** Fragment wylewu, powierzchnia twarda, niezbyt starannie wykończona, brunatna, domieszka drobnoziarnista. **94.** Fragment wylewu i górnej części naczynia (misy?), powierzchnia równa, gładka, ciemnoszara, domieszka drobna z zawartością miki, średn. 27 cm. **95.** Fragment wylewu i górnej części wielkiego naczynia, powierzchnia nierówna, pod wylewem nieregularne wgłębienie, brunatna i szara, liczna domieszka drobno- i średnioziarnista. **96.** Fragment wylewu naczynia grubościennego, w przełomie widoczne ślady nalepianych warstw, powierzchnia równa, szorstka, jasnobrunatna, przy krawędzi czarna, domieszka gruboziarnista, żwirek i ziarna miki. **97.** Fragment wylewu naczynia grubościennego, w przełomie widoczne zlepione warstwy, powierzchnia gładka, jasnobrunatna, domieszka dość liczna, średnioziarnista. **98.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka średnio- i drobnoziarnista, ziarna miki. **99.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka drobnoziarnista, ziarna miki. **100.** Fragment

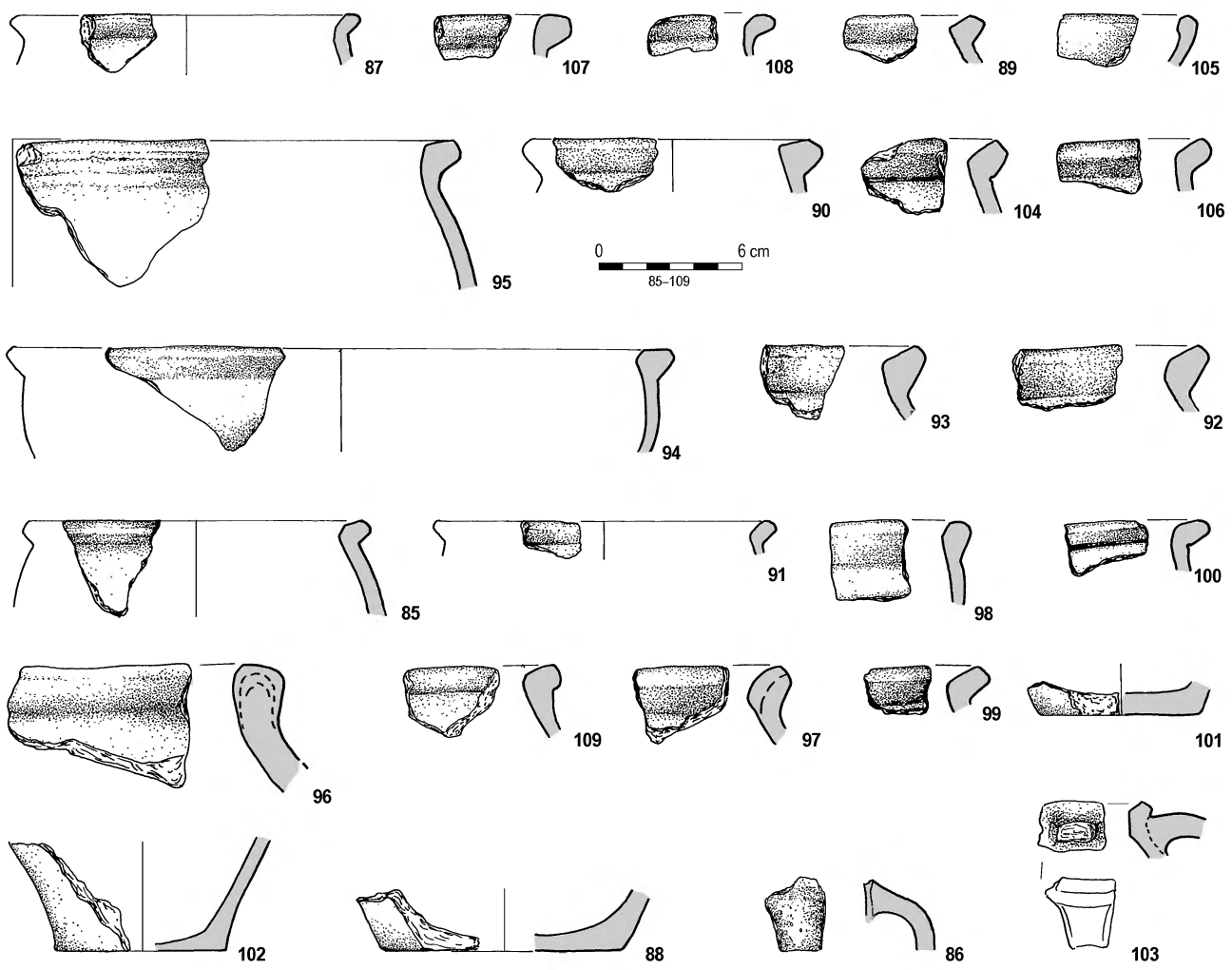

Ryc. 18. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne (ceramika kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego). Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej

Fig. 18. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Stray finds (Przeworsk Culture pottery from Late Pre-Roman Period). Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

wylewu (kubka?), powierzchnia równa, gładka, zewnątrz jasnobrunatna, wewnątrz czarna, domieszka drobnoziarnista, ziarna miki. **101.** Fragment dna, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 6,5 cm. **102.** Dolna część naczynia, powierzchnia gładka, czarna, lśniąca, domieszka drobnoziarnista, średn. 7 cm. **103.** Fragment ucha taśmowatego z nasadą, lekko facetowanego, powierzchnia gładka, równa, brunatno-szara, domieszka drobnoziarnista. **104.** Fragment wylewu dużego naczynia, powierzchnia równa, twarda, brunatna na zewnątrz, wewnątrz ciemnoszara, liczna domieszka drobnoziarnista. **105.** Fragment zagiętego do wewnątrz wylewu misy (?), powierzchnia równa, gładka, twarda, jasnobrunatno-ceglasta, domieszka drobnoziarnista. **106.** Fragment wylewu, powierzchnia gładka, równa, brunatna na zewnątrz, wewnątrz ceglasto-brunatna, domieszka drobnoziarnista. **107.** Mały fragment masywnego wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista z dodatkiem miki. **108.** Fragment wylewu cienkościennego naczynia (kubek), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **109.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, brunatno-czerwona, domieszka średnio- i gruboziarnista. **110.** Fragment wylewu naczynia (kubek?), powierzchnia równa, gładka, czarna, domieszka drobnoziarnista. **111.** Fragment dna ze śladami podsypki, powierzchnia ścianki równa, gładka, czarna, domieszka drobno- i średnioziarnista, średn. 13 cm. **112.** Fragment wylewu misy (?), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **113.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, jasnobrunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista, średn. 17 cm. **114.** Fragment części przydennej naczynia, powierzchnia nierówna, brunatno-czerwona, domieszka średnioziarnista, ziarna miki, średn. dna 9 cm. **115.** Fragment misy, powierzchnia nierówna, gładka, miękka, czerwonobrunatna, domieszka średnioziarnista. **116.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, twarda, gładka, ciemnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **117.** Fragment górnej części kubka (?), powierzchnia równa, gładka, lśniąco czarna, pasmo ornamentu – zygzaka wypełnionego krótkimi kreskami, domieszka drobnoziarnista. **118.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, drobne ziarenka miki. **119.** Fragment wylewu miski (?), powierzchnia równa, gładka, jasnobru-

Ryc. 19. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne (ceramika kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego). Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej

Fig. 19. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Stray finds (Przeworsk Culture pottery from Late Pre-Roman Period). Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

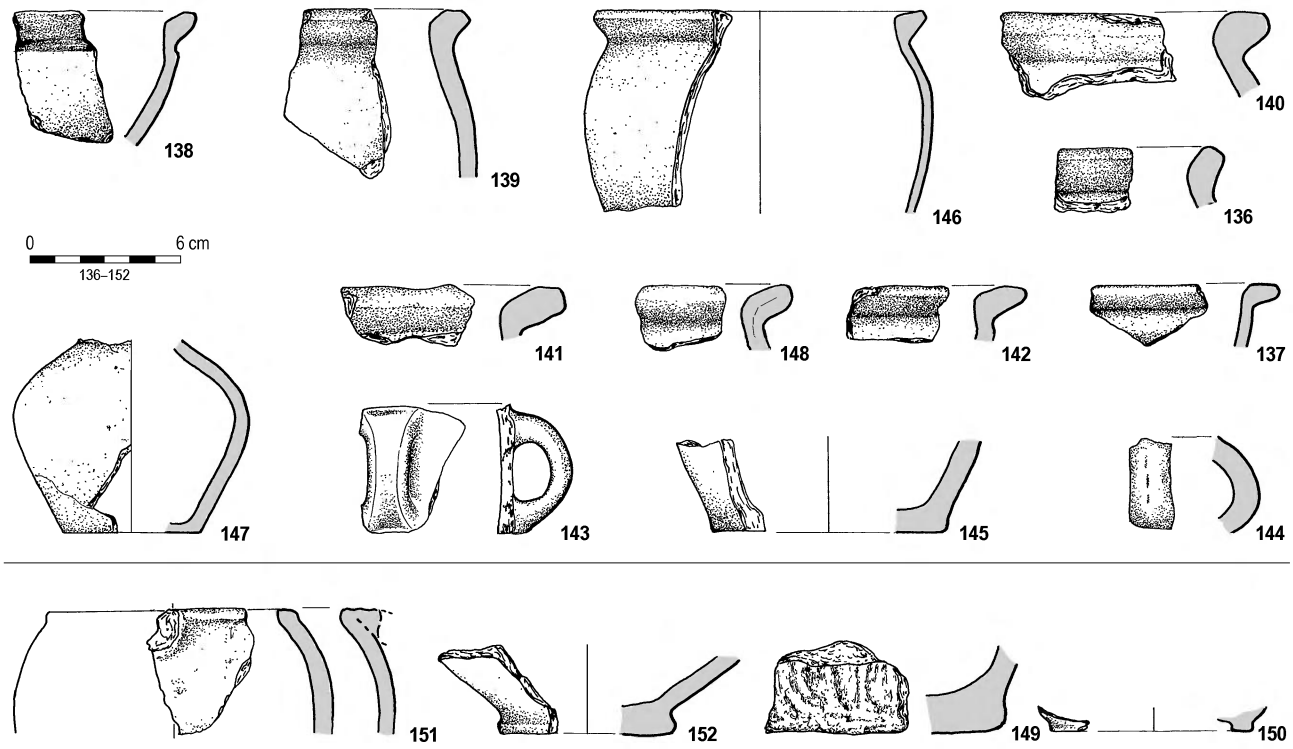

Ryc. 20. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne (ceramika kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego – 138–148, i z wczesnego okresu wpływów rzymskich –149–152). Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej
Fig. 20. O r o n n e, distr. Garwolin, site 1. Stray finds (Przeworsk Culture pottery from Late Pre-Roman Period – 138–148, and from Early Roman Period – 149–152). Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

natna, domieszka drobnoziarnista. **120.** Fragment wylewu naczynia (dzbana?), powierzchnia równa, gładka, czarna, ślady przemazywania patykiem, średn. 7,5 cm. **121.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatnoszara, domieszka drobnoziarnista, średn. 21 cm. **122.** Fragment dna, powierzchnia równa, czarna, domieszka drobnoziarnista, średn. 10 cm. **123.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista. **124.** Fragment wylewu, powierzchnia dość równa, gładka, wykończenie niestaranne, ciemnoszara, domieszka średnio- i gruboziarnista. **125.** Fragment wylewu naczynia (kubek?), powierzchnia równa, gładka, lśniąco czarna, domieszka drobnoziarnista. **126.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista. **127.** Fragment wylewu naczynia z zachowaną nasadą ucha, powierzchnia równa, gładka, brunatna, ucho mocowane na szerokim czopie, domieszka drobnoziarnista, średn. 8 cm. **128.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, twarda, jasnobrunatna, domieszka średnio- i drobnoziarnista, średn. 21 cm. **129.** Górna część kubka (?), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 8 cm. **130.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 13 cm. **131.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 12 cm. **132.** Fragment górnej części kubka (?), powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **133.** Fragment wylewu kubka (?), powierzchnia równa, twarda, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn.8 cm. **134.** Dolna część naczynia, powierzchnia równa, twarda, szorstka, jasnobrunatna, liczna domieszka średnioziarnista, średn. dna 14 cm. **135.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnoszara, domieszka drobnoziarnista. **136.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, jasnoceglasta, domieszka średnioziarnista, ziarna miki. **137.** Fragment wylewu kubka, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista, liczne ziarna miki. **138.** Fragment wylewu miski, powierzchnia równa, gładka, ciemnoszara, domieszka drobnoziarnista. **139.** Fragment górnej części naczynia, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista, ziarna miki. **140.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka średnioziarnista. **141.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, jasno brunatno-różowa, poziome pasma obmazywania, domieszka drobno- i średnioziarnista, liczne ziarna miki. **142.** Fragment mocno wychylonego wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka gruboziarnista. **143.** Fragment ścianki naczynia z iksowatym uchem, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna zewnątrz, ciemnobrunatna wewnątrz, domieszka średnioziarnista. **144.** Fragment ucha zdobionego kreskami, powierzchnia równa, jasnobrunatno-szara, domieszka drobnoziarnista. **145.** Fragment części przydennej, powierzchnia równa, gładka, jasno ceglasta, domieszka średnioziarnista. **146.** Górna część naczynia, powierzchnia gładka, nierówna, brunatno-szara z zewnątrz, wewnątrz czarna, liczna domieszka średnioziarnista, ziarna miki, średn. 13 cm. **147.** Naczynie niekompletne, powierzchnia równa, szorstka, szara, liczna domieszka drobno- i średnioziarnista, średn. dna 5,5 cm. **148.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, gładka, brunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista.

Ceramika kultury przeworskiej: wczesny okres rzymski (Ryc. 20)

149. Fragment naczynia z wyciągniętym dnem, powierzchnia chropowacona, szerokie pionowe pasma, ceglasto-szara, domieszka średnioziarnista. **150.** Fragment dna na stopce, powierzchnia równa, gładka, ceglasto-brunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 8 cm. **151.** Fragment górnej części kubka (?) z zachowaną nasadą ucha, powierzchnia nierówna, gładka, jasnobrunatna, domieszka średnioziarnista, średn. 9,5 cm. **152.** Fragment części przydennej, dno wyciągnięte, powierzchnia równa gładka, szarobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 7 cm.

Ceramika kultury wielbarskiej (Ryc. 21)

153. Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, gładka, szarobrunatna, domieszka drobnoziarnista, średn. 14 cm. **154.** Fragment górnej części naczynia, powierzchnia nierówna, gładka, szarobrunatna, domieszka średnioziarnista.

Ceramika wczesnośredniowieczna (Ryc. 21)

155. Fragment wylewu naczynia toczonego, powierzchnia równa, szorstka, kremowa, liczna domieszka średnioziarnista. **156.** Fragment wylewu naczynia toczonego, powierzchnia twarda, szorstka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **157.** Fragment wylewu naczynia toczonego, powierzchnia szorstka, sucha, kremowo-różowa, domieszka drobnoziarnista. **158.** Fragment wylewu naczynia toczonego, powierzchnia szorstka, sucha, kremowo-różowa, domieszka drobnoziarnista, pojedyncze ziarna grube. **159.** Fragment wylewu naczynia toczonego, powierzchnia równa, szorstka, barwa biała, domieszka drobnoziarnista.

Ceramika nieokreślona, wykonana w ręku (Ryc. 21)

160. Fragment wylewu, powierzchnia nierówna, niestarannie wykończona, jasnobrunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista. **161.** Fragment dna i części przydennej naczynia, powierzchnia równa gładka, ciemnobrunatna, na powierzchni ślady delikatnych, nieregularnych pionowych kresek, średn. 5 cm. **162.** Fragment wylewu, powierzchnia równa, miękka, brunatna, domieszka drobno- i średnioziarnista. **163.** Fragment górnej części naczynia, powierzchnia równa, szarobrunatna, domieszka drobnoziarnista, w przełomie wyraźne ślady dolepiania warstw. **164.** Fragment wylewu o ściętej krawędzi, powierzchnia równa, gładka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **165.** Fragment części przydennej naczynia grubościennego, powierzchnia nierówna, szarobrunatna, nieregularne ryte bruzdy, domieszka średnioziarnista i pojedyncze ziarna grube. **166.** Fragment górnej części naczynia, powierzchnia nierówna, gładka, ciemnobrunatna, domieszka liczna, drobno- i średnioziarnista, średn. 18 cm. **167.** Fragment wylewu misy,

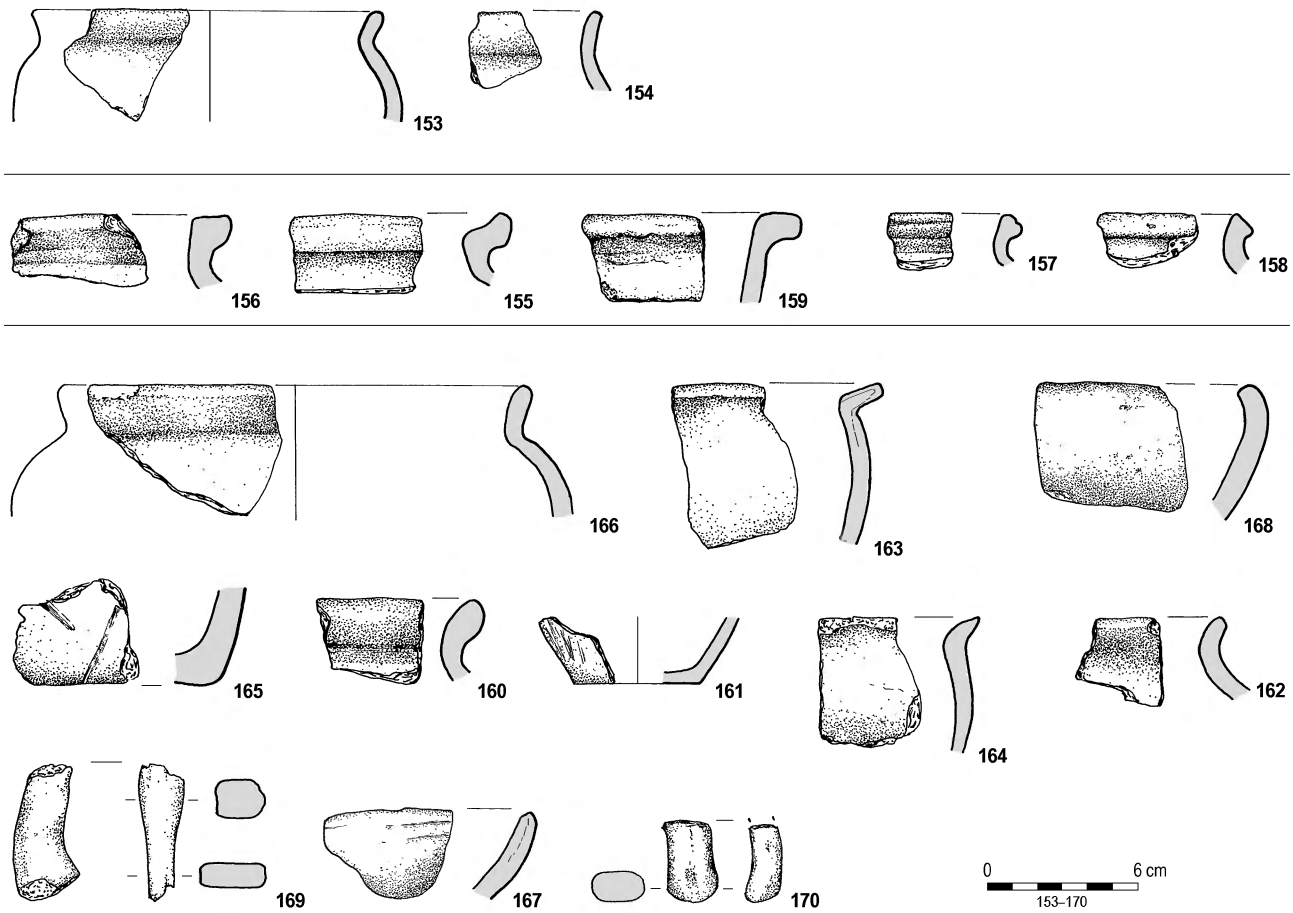

Ryc. 21. Oronne, pow. Garwolin, stan. 1. Znaleziska luźne (ceramika kultury wielbarskiej – 153, 154, średniowieczna – 155–159, oraz nieokreślona chronologicznie i kulturowo –160–170). Rys. G. Nowakowska wg K. Czarneckiej

Fig. 21. Oronne, distr. Garwolin, site 1. Stray finds (Wielbark Culture pottery – 153, 154, medieval pottery – 155–159, undetermined pottery – 160–170). Drawn by G. Nowakowska acc. to K. Czarnecka

powierzchnia równa, szorstka, jasnoszara, domieszka średnioziarnista, w przełomie ślad zlepiania. **168.** Fragment górnej części naczynia, powierzchnia nierówna, miękka, brunatnoszara, wybłyszczona, domieszka drobnoziarnista. **169.** Fragment dużego, masywnego, nieregularnego elementu plastycznego (ucha lub uchwytu?), powierzchnia nierówna, szorstka, jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista. **170.** Plastyczny uchwyt, albo nóżka naczynia, powierzchnia równa, gładka, ceglasto-jasnobrunatna, domieszka drobnoziarnista.

Analiza i datowanie materiałów z osady

Najwcześniejszym znaleziskiem jest wiór z krzemienia czekoladowego (Ryc. 12:23), który datować można na mezolit lub wczesny neolit[1]. Dwie pozostałe łuski krzemienne nie mają określonej chronologii.

Materiał ceramiczny pochodzący ze stanowiska, choć liczny, jest bardzo rozdrobniony. Pomimo iż pozyskano ponad 10 kilogramów ceramiki, nie udało się zrekonstruować w całości ani jednego naczynia, dlatego określenie ich chronologii czy przynależności kulturowej jest dość trudne, a często w ogóle niemożliwe. Dodatkowym utrudnieniem jest brak kontekstu znalezisk. Najwięcej fragmentów znajdowało się w ziemi ornej i pod nią, co potwierdza mechaniczne przemieszczenie warstwy, zapewne przy budowie drogi.

Na stanowisku stwierdzono ślady osadnictwa kultury łużyckiej ze schyłku epoki brązu i początku epoki żelaza reprezentowane przez kilkadziesiąt fragmentów ceramiki (Ryc. 15). Niestety materiał jest rozdrobniony i nie udało się zrekonstruować całych form naczyń. Podstawą oznaczenia kulturowego były głównie charakterystyczne formy wylewów i ogólne cechy technologiczne[2]. Niemożliwe jest bliższe określenie chronologiczne. Żadnego z odkrytych obiektów nie można wiązać z tą kulturą.

Druga faza użytkowania osady w Oronnem łączy się z materiałem o cechach jastorfskich, reprezentowanym nie tylko przez fragmenty naczyń, lecz również charakterystyczne przedmioty: fragmenty dwóch łyżeczek glinianych i wilka ogniowego.

Wilk ogniowy (Ryc. 12:14), znaleziony luźno, zachowany jest w postaci małego fragmentu narożnika, bez ornamentu. Bliższe określenie typologiczne nie jest możliwe. Przedmioty te, wiązane ze sferą kultu, charakterystyczne dla kultury jastorfskiej (H. Steuer 1973) i Poienești-Lukaševka (M. Babeș, V. Mihăilescu-Bîrliba 1972; M. Babeș 1993, s. 76–79, ryc. 22), znane są też z ziem polskich, choć tutaj, w większości, zachowane tylko we fragmentach[3] (T. Dąbrowska 1988, s. 186–188; 2008, s. 96). Najwięcej znalezisk pochodzi ze wschodniej Polski, częściowo z terenu tzw. grupy czerniczyńskiej, np. z Werbkowic-Kotorowa, pow. hrubieszowski (T. Dąbrowska, T. Liana 1963, s. 50, ryc. 8e; T. Dąbrowska 1988, ryc. 15c), Leszczan, pow. chełmski (W. Mazurek 1995, s. 260), ale też ze stanowisk położonych na Podlasiu (Haćki, pow. bielski – Z. Kobyliński, W. Szymański 2005, s. 54–55, ryc. III.13; Wytyczno, pow. włodawski – W. Mazurek 1994, s. 84, ryc. 1:8.9; 2001, s. 51, ryc. 4:31.32; Dobryń Mały, pow. bialski – M. Bienia, S. Żółkowski 1994, s. 76; Drohiczyn-Kozarówka, pow. *loco* – T. Dąbrowska 1978, s. 63, 64, 78, tabl. I:1.17) i północnym Mazowszu (Tomasze, pow. ostrołęcki – T. Dąbrowska 2008, s. 95–96). Większość z tych stanowisk to osady, tylko Drohiczyn to cmentarzysko. Kilkanaście egzemplarzy odkryto na zachodnich rubieżach osadnictwa kultury przeworskiej – na osadzie w Nowej Wsi, pow. międzyrzecki (W. Dzieduszycki, T. Makiewicz, A. Sobucki 1998, s. 155–159, ryc. 28–30) – i tam, ze względu na bliskie sąsiedztwo, wiążą się zapewne z kulturą jastorfską. Wilki ogniowe pojawiły się też w materiałach z obszaru grupy tynieckiej, z osady z Krakowa-Wyciąża (dwa egzemplarze; Z. Woźniak, P. Poleska 1999, s. 384, 385, 388, ryc. 3p.r). Autorzy opracowania wskazują na powiązania znalezisk z okolic Krakowa raczej z kulturą Poienești-Lukaševka, niż z obszarem kultury jastorfskiej. T. Dąbrowska (2008, s. 96) również zwraca uwagę na Mołdawię i wschodnią Polskę jako obszary najczęstszego występowania wilków ogniowych sugerując, że mogły być wytwarzane na całym tym terenie. Znalezisko z Oronnego zapewne należy również do tej szerokiej strefy kontaktów i oddziaływań.

Kolejną kategorią zabytków wiązanych z kręgiem jastorfskim (kulturą jastorfską i Poienești-Lukaševka) są gliniane łyżeczki – płytkie, z krótkimi trzonkami o rozmaitym kształcie i nieznanym przeznaczeniu. W Oronnem znaleziono dwa takie przedmioty, oba zachowane niekompletnie. Jeden egzemplarz odkryto w jamie 4 (Ryc. 5:1) razem z fragmentami ceramiki o cechach kultury jastorfskiej i przeworskiej. Fragment drugiej łyżeczki, mniejszy i niemożliwy do dokładnego określenia, został znaleziony luźno (Ryc. 12:13). Łyżeczka z obiektu 4 należy do typu IV:2 wg A. Michałowskiego, datowanego ogólnie na młodszy okres przedrzymski (A. Michałowski 2004, s. 140). Przedmioty te znajdowane są też, choć niezbyt często, poza obszarem jastorfskim i Poienești-Lukaševka. Najczęściej pochodzą z obiektów osadowych, często wielokulturowych, których dokładne datowanie jest prawie niemożliwe, co dodatkowo utrudnia interpretację tego zjawiska. W większości przypadków pojawiają się w kontekście wczesnych znalezisk kultury przeworskiej (A. Michałowski 2004, s. 138). Znane są z Wielkopolski (Poznań-Nowe Miasto – H. Machajewski, R. Pietrzak 2008, s. 305, tabl. 35:1.2; Dzierznica, pow. średzki, Obórka i Modliszewo, oba pow. gnieźnieński – A. Sobucki, Z. Woźniak 2004,

[1] Dziękuję mgr. S. Sałacińskiemu za to oznaczenie.

[2] Dziękuję mgr M. Andrzejowskiej za pomoc w określeniu tego materiału.

[3] W całości zachowany jest ornamentowany egzemplarz z Haciek, pow. bielski (Z. Kobyliński, W. Szymański 2005, ryc. III.13).

s. 207, 208, 212, ryc. 11; Kumiałtowice, pow. krośnieński odrzański – G. Domański 1975, s. 109, tabl. IIIn) i Polski wschodniej (Dobryń Mały, pow. bialski – M. Bienia, S. Żółkowski 1994, s. 76, ryc. 3:2.3, 5:7), a także z Ukrainy (Pasìki-Zubric'kì/*Пасіки-Зубрицькі*, obl. L'vìv – D. Kozak 1987, s. 176, ryc. 1:14). Dość liczne znaleziska pochodzą z grupy tynieckiej z Małopolski (Kraków-Płaszów, Kraków-Wyciąże i Kraków-Mogiła – Z. Woźniak, P. Poleska 1999, ryc. 3i–o). Gliniane łyżeczki są, razem z ceramiką o cechach jastorfskich, śladem nie zawsze dla nas jasnych kontaktów i powiązań z tą kulturą.

Na osadzie w Oronnem stwierdzono również liczne fragmenty ceramiki o wylewach facetowanych od wewnętrznej strony i kołnierzowato wychylonych, o gładkiej, miękkiej powierzchni, zdobione nacinaniem i ornamentem szczypanym (Ryc. 16), charakterystyczne dla naczyń kultury jastorfskiej. Wobec przemieszania materiału nie można niestety wyjaśnić relacji pomiędzy nimi a ceramiką kultury przeworskiej. W obiekcie 4 znaleziono zarówno materiał niewątpliwie jastorfski (łyżeczka), jak i ceramikę przeworską. Obiekt ten jest jednak uszkodzony i nie można wykluczyć wtórnego przemieszania. Nie można jednoznacznie stwierdzić, czy w Oronnem mamy ślad stanowiska kultury jastorfskiej, czy też była to osada przeworska z obiektami o wyraźnych nawiązaniach do tej kultury[4], co wydaje się znacznie bardziej prawdopodobne (T. Dąbrowska 2008, s. 95). Ceramikę o cechach jastorfskich – misy z wiszącymi uchami, duże chropowacone naczynie zdobione na krawędzi ornamentem dołków paznokciowych, a nawet, najprawdopodobniej, żelazną klamrę typu II3, wg M. Babeşa (1993, s. 102, ryc. 26), znaleziono na cmentarzysku kultury przeworskiej w pobliskim Oblinie, pow. garwoliński (groby 95, 128a, 285, 106, 65 – K. Czarnecka 2007a, tabl. LXXI:1, CII:12, CXII:10, CXXV:12, CCXXXV:6). Choć nie można całkowicie wykluczyć, że były to elementy jastorfskie napływające z północy, to bardziej prawdopodobne wydaje się, że był to impuls z południa, z kultury Poieneşti-Lukaševka. Datowanie takich materiałów ogranicza się na ogół do faz A_1–A_2 młodszego okresu przedrzymskiego, i tak zapewne należy datować znaleziska z Oronnego. Licznie znajdowana w ziemi ornej i warstwie kulturowej ceramika kultury przeworskiej należy, w przeważającej większości, do I fazy ceramicznej, datowanej na starszy odcinek młodszego okresu przedrzymskiego. Wśród zachowanych fragmentów reprezentowane są wszystkie charakterystyczne typy naczyń: kubki, dzbany, naczynia baniaste i misy.

Obiekt 44 jest niewątpliwie jamą kultury przeworskiej. Nie został przebadany w całości, zachowała się tylko część spągowa, co utrudnia określenie jego funkcji. Nie można rozstrzygnąć czy był to obiekt mieszkalny (skupisko kamieni może sugerować palenisko), czy też, jak sugerują kości zwierzęce, jakiś obiekt gospodarczy. Z kulturą przeworską można wiązać znalezioną luźno, zachowaną fragmentarycznie, zapinkę (?) żelazną typu M lub N, pozbawioną cięciwy (Ryc. 12:4). Znalezisko to wskazuje na możliwość funkcjonowania osady również w późniejszych fazach młodszego okresu przedrzymskiego.

W materiale ceramicznym brak naczyń, które można by datować z pewnością na wczesny okres rzymski, fazę B_1, choć wśród materiału niecharakterystycznego część skorup może mieć taką chronologię. Ponieważ badania wykopaliskowe objęły tylko niewielki obszar 207 m^2 nie można wykluczyć, że wczesnorzymska osada znajdowała się nieco dalej w niezbadanej części wydmy. Użytkowanie stanowiska w tym okresie jest bardzo prawdopodobne, ponieważ z pobliskiego cmentarzyska na stanowisku 2, które omawiam poniżej, znany jest materiał grobowy z fazy B_1. Jednak prospekcja terenu z użyciem wykrywaczy nie przyniosła żadnych znalezisk datowanych na tę fazę[5].

Wśród ceramiki znalezionej luźno niezbyt licznie reprezentowane są też fragmenty naczyń, datowanych (prawdopodobnie) na fazę B_2 i młodszy okres wpływów rzymskich (Ryc. 20). Do pewnego stopnia może to być wynikiem trudności w wyróżnieniu i poprawnym określeniu materiału masowego, ponieważ użytkowanie tego stanowiska w pierwszych wiekach po Chrystusie potwierdzają znaleziska innych przedmiotów.

Trzy zapinki brązowe: typu A.128 (Ryc. 12:1), zbliżona do typu A.185 z ramowatą nóżką i guzkami (Ryc. 12:3) oraz egzemplarz 2 serii VI grupy z pełną pochewką i górną cięciwą (Ryc. 12:2) zostały znaleziono luźno. Zapinka typu A.128, datowana na fazą B_2/C_1–C_{1a}, wiąże się niewątpliwie z kulturą wielbarską.

Odlewane zapinki z guzkiem, typu A.185, według nowego opracowania J. Schustera (2004), datowane są na fazy C_2–C_3 i rozprzestrzeniają się głównie u ujścia Wisły, na Pomorzu i w zachodniej Brandenburgii. Pojedyncze egzemplarze znaleziono na Bornholmie i na północnym Mazowszu (Niedanowo, pow. nidzicki, gr. 539 – W. Ziemlińska-Odojowa 1999, tabl. CXCIV.539:1; Szelków, pow. makowski, ob. 133 – R. Prochowicz w druku)[6]. J. Schuster (2004, ryc. 4) wywodzi zapinki typu A.185 od zapinek z blaszkowatym zaczepem pochewki (typ A.172), których dość szeroki zasięg obejmuje głównie kulturę

[4] W Oronnem nie stwierdzono ceramiki kultury pomorskiej ani grobów kloszowych, więc bardziej prawdopodobne wydaje się, że materiały o cechach jastorfskich wiążą się z osadą kultury przeworskiej.

[5] Pewnym potwierdzeniem może być informacja, niestety nie zweryfikowana, o przypadkowym odkryciu zapinki typu A.68 na tej wydmie.

[6] J. Schuster (2004, s. 85–87, 97, ryc. 2) podaje też jako analogię znalezisko z Rumunii, z osady kultury czerniachowskiej Bîrlad „Valea Seacă", jud. Vaslui. Zapinki z tego stanowiska mają martwą sprężynkę i nie mają guzków, nie stanowią więc dokładnej analogii do znaleziska z Oronnego (V. Palade 1986, tabl. 78:5).

wielbarską i czerniachowską, ale za miejsce ich produkcji przyjmuje ujście Wisły. Znalezisko z Oronnego, odległe od terenu najczęstszego występowania egzemplarzy tego typu, jest więc tym bardziej ciekawe. Może też wskazywać na kontakty tego obszaru z północną strefą kultury wielbarskiej.

Nieco trudniejsze jest określenie przynależności kulturowej zapinki 2 serii VI grupy, z czterozwojową sprężynką z górną cięciwą i z pełną pochewką, zwężającą się schodkowato i zakończoną malutkim guzkiem (Ryc. 12:2). Odpowiada ona typowi 122 lub 124 wg M. Schultze (1977, s. 76, tabl. 9:122.124). Liczne egzemplarze tego typu, określane jako „o schodkowatych pochewkach", pochodzą z obszaru kultury przeworskiej, zwłaszcza z południowej części jej terytorium (K. Godłowski 1977, s. 28; P. Kaczanowski 1987, s. 62). Najwięcej – 16 egzemplarzy – znaleziono na cmentarzysku w Opatowie, pow. kłobucki (groby 154, 170, 191, 208, 603, 724, 727 i luźno – R. Madyda-Legutko, J. Rodzińska-Nowak, J. Zagórska-Telega 2011, tabl. XV/154:2, LXI/170:2, LXVI/191:1, LXXI/208:2, CCXIV:8–10, CCLXIX:1, CCLXX/727:2, CDII/ZG135, DXLV:1, CDXIII:100, CDXIV:126.128.131), a osiem na cmentarzysku w Mokrej, pow. kłobucki[7]. Pojedyncze egzemplarze pojawiły się na cmentarzyskach w Krapkowicach, pow. *loco*, gr. 3 (M. Mączyńska 1971, s. 257, ryc. 7l), w Drochlinie, pow. częstochowski (P. Kaczanowski 1987, s. 62, tabl. XXVI:1–9), Tarnowie, pow. opolski (K. Godłowski, L. Szadkowska 1972, s. 32, 104, tabl. XXII:2, XL:11), Kryspinowie, pow. krakowski (K. Godłowski 1974, s. 34, ryc. 4e), a także w Zadowicach, pow. kaliski (E. Kaszewska 1964, tabl. XIII:1), Kucowie, pow. bełchatowski (M. Olędzki 1985, s. 71, tabl. XVI:3), i Ciosnach, pow. zgierski[8] (R. Jamka 1962, s. 104, ryc. 47b). Zdecydowana większość jest wykonana z żelaza. Datowane są na fazę C_1 (M. Schultze 1977, s. 76; K. Godłowski 1977, s. 28). Zapinki tego typu, najczęściej brązowe lub srebrne, pochodzą z dość licznych stanowisk na Morawach (J. Zeman 1961, s. 188–195, ryc. 87) i Słowacji (I. Peškař 1972, tabl. 34, s. 118). Nie są natomiast znane z kultury wielbarskiej. Zbliżone formą fibule – z górną cięciwą i zwężającą się pełną pochewką, ale bez guzka na zakończeniu – pojawiają się, choć też bardzo rzadko, na stanowiskach tej kultury. Jeden srebrny egzemplarz pochodzi prawdopodobnie z terenu grupy masłomęckiej (A. Kokowski 1995, ryc. 40[9]), a drugi, z cmentarzyska w Jartyporach, pow. węgrowski, gr. 295[10]. Obszar na wschód od środkowej Wisły został zajęty w późnym okresie rzymskim przez osadnictwo wielbarskie, chociaż w fazie C_1 wciąż trwały niektóre stanowiska przeworskie (T. Dąbrowska 1981b, s. 51, 55; J. Andrzejowski 1989, s. 119; 2001, s. 83; B. Niezabitowska-Wiśniewska 2009, s. 199). Pobliskie cmentarzysko przeworskie w Oblinie kończy się ze schyłkiem fazy B_2/C_1. Zapinka z Oronnego może więc być wiązana zarówno z jedną, jak i z drugą kulturą. Ponieważ na stanowisku znaleziono zapinkę A.128, będącą praktycznie wyznacznikiem kultury wielbarskiej (T. Dąbrowska 1981a, s. 118; R. Prochowicz 2007, s. 499; J. Andrzejowski 2009, s. 268), wskazuje to raczej na związek omawianej zapinki z kulturą wielbarską, co może być potwierdzone także przez zastosowanie surowca brązowego, gdyż zdecydowana większość znanych zapinek omawianego typu z kultury przeworskiej to egzemplarze żelazne[11]. Wykonanie ozdoby w formie charakterystycznej dla kultury przeworskiej, ale z materiału typowego dla kultury wielbarskiej może być kolejnym śladem bliskich, sąsiedzkich kontaktów i powiązań pomiędzy tymi społecznościami.

Wśród znalezionych luźno materiałów, pochodzących z okresu wpływów rzymskich, są żelazne szydło i klucz (Ryc. 12:5.6). Obu przedmiotów nie można precyzyjnie wydatować, gdyż mogą pochodzić zarówno z wczesnego, jak i późnego okresu wpływów rzymskich i wiązać się zarówno z kulturą przeworską, jak i wielbarską. Lekko uszkodzony, odgięty klucz z płaską rękojeścią reprezentuje typ A2 wg A. Kokowskiego (1997, ryc. 18). Klucze typu A najczęściej spotykane są na cmentarzyskach przeworskich w grobach z fazy B_2 i B_2/C_1, co jednak może wiązać się z nasileniem w tym czasie zwyczaju bogatego wyposażania zmarłych w różne przedmioty, a nie stanowić wiernego odbicia rzeczywistej częstości ich wykorzystywania. Znane są one też z grobów wielbarskich i grupy masłomęckiej (A. Kokowski 1997, s. 24). Szydło zaopatrzone jest w masywne zgrubienie o kształcie dwóch kostek, większej i mniejszej, rozdzielonych nacięciami na narożnikach, umieszczone pomiędzy częścią pracującą (o przekroju kolistym) i trzpieniem do oprawki (o przekroju płaskim). Zapewne miało ono ułatwić mocowanie okładziny.

Z ziemi ornej i warstwy podhumusowej pochodzi sześć przęślików (Ryc. 14:15–20), w tym tylko jeden zachowany w całości. Są to formy dwustożkowate, mało charakterystyczne, które datować można na okres wpływów rzymskich (choć wcześniejsza chronologia nie jest wykluczona) i wiązać zarówno z kulturą przeworską, jak i wielbarską. Chronologia i przynależność kulturowa kolejnego przedmiotu również nie jest oczywista. Jest to fragment kolistego ciężarka (?) glinianego z otworem w środku

[7] Uprzejmie dziękuję Panu mgr. G. Teledze, za możliwość wykorzystania niepublikowanego katalogu tych zapinek.

[8] Informacja za katalogiem G. Telegi, w publikacji nie widać schodkowatej formy pochewki.

[9] Niestety, w publikacji nie podano miejsca znalezienia.

[10] Niepublikowane materiały z badań J. Andrzejowskiego i T. Rakowskiego, za których udostępnienie bardzo dziękuję.

[11] Brązowa zapinka omawianego typu została znaleziona na osadzie kultury przeworskiej w Aleksandrowicach, st. 2, pow. krakowski. Uprzejma informacja Pana mgr. R. Naglika, za którą bardzo dziękuję.

(Ryc. 14:21). Podobny przedmiot, określony jako ciężarek tkacki, pochodzi z Hrubieszowa-Podgórza, pow. *loco*, z ob. 60 (E. Banasiewicz 1989, ryc. 8:7, s. 59). Choć ciężarki na zakończeniach osnowy częściej mają kształt ściętego ostrosłupa, koliste też są spotykane, zwłaszcza na osadach kultury luboszyckiej (G. Domański 1979, s. 62; D. Żychliński 2011, s. 166)) np. na osadzie Cieśle, pow. poznański (D. Żychliński 2008, ryc. 24:1–3; 2011), czy też na osadzie w Cottbus, Kr. *loco*, datowanej na okres rzymski (A. Leube 1975, s. 113, tabl. 22:5–8), gdzie znaleziono cztery koliste przedmioty z podwójnie wypalonej gliny. Znane są też z osady kultury wielbarskiej w Głuszynie, pow. słupski (H. Machajewski 2001, ryc. 2:5, 8). Podobny ciężarek znaleziono na osadzie kultury przeworskiej w Dobrem, pow. opolski lubelski (A. Kokowski, 1991, s. 80, ryc. 37b). Został on jednak znaleziony poza obiektem i brak kontekstu nie pozwala na wiązanie go w sposób pewny z okresem rzymskim, choć nie jest to wykluczone. Przedmioty te opisywane są jako obciążniki sieci lub ciężarki tkackie i tak też zapewne należy interpretować znalezisko z Oronnego. Forma tego przedmiotu jest jednak na tyle prosta, że nie da się jednoznacznie określić przynależności kulturowej. Nie można też wykluczyć wcześniejszego datowania i związku z kulturą łużycką.

Jako intencjonalnie wykonany przedmiot można chyba potraktować fragment skorupy naczynia ceramicznego, uformowanej w kwadrat, o wymiarach 5 na 5,5 cm. Regularny kształt może sugerować, że jest to rodzaj gładzika do ceramiki. Takie gładziki wykonywane z fragmentów ceramiki najczęściej mają kształt kolistych krążków, ale zdarzają się też formy kwadratowe, np. znaleziska z Biskupic, pow. pruszkowski (R. Prochowicz 1999, ryc. 6), czy też z Pasieki Otfinowskiej, pow. tarnowski (A. Szpunar, P. Dulęba 2009, ryc. 4e). Są to jednak krążki z naczyń grafitowanych, znajdywanych zarówno na osadach związanych z kulturą lateńską, jak i przeworską. Datowane są bardzo szeroko, gdyż spotykane są na osadach z młodszego okresu przedrzymskiego i z okresu wpływów rzymskich. Fragment ceramiki z Oronnego nie ma zagładzeń na przełomach i nie ma śladów używania, niewykluczone więc, że jest to rezultat przypadkowego ułamania.

Z późnym okresem wpływów rzymskich wiąże się jedno z najciekawszych znalezisk z Oronnego – moneta brązowa odkryta w warstwie kulturowej. Jest to frakcja follisa (Ryc. 12:25, 13), jednego z tetrarchów, Maksymiana Herkuliusza, bita w Aleksandrii, około 296–297 r. (A. Bursche, K. Czarnecka 2006). Wiąże się ona, podobnie jak inne monety z mennicy aleksandryjskiej znajdowane na wschodzie Polski, z kulturą wielbarską, czy szerzej pojętym kręgiem gockim, i potwierdza obecność na omawianym stanowisku przedstawicieli tej kultury.

Stanowisko 1 w Oronnem było użytkowane również w okresie wczesnego średniowiecza. Oprócz luźno znalezionej ceramiki, tak można datować obiekt 8. Duże skupisko kilkunastu sporych (powyżej 15 cm) i mniejszych kamieni, w tym dwa bardzo silnie przepalone, a także intensywnie czarne wypełnisko, może sugerować, że było to palenisko. Jama w górnej części została uszkodzona przez wkop nowożytny. W obiekcie znaleziono szklany paciorek segmentowy (Ryc. 6:1), o formie charakterystycznej dla ozdób średniowiecznych, datowanych na XII–XIII w. oraz podobnie datowane fragmenty ceramiki[12], także występujące luźno (Ryc. 21).

MATERIAŁY Z CMENTARZYSKA

Północny brzeg Pytlochy stanowi dość wysoka skarpa porośnięta lasem. W tym lesie znajduje się najprawdopodobniej cmentarzysko kultury przeworskiej, i być może również wielbarskiej, określone jako Oronne st. 2. (Ryc. 1, 3) Odległość między obu stanowiskami w linii prostej jest niewielka, wynosi około 250 m. Cmentarzysko zostało odkryte przypadkowo, a materiały przekazano do PMA w czerwcu 2004 roku.

Opis materiałów

I n w e n t a r z: **1.** Miecz żelazny, jednosieczny, wielokrotnie zgięty, sztaba do rękojeści obustronnie wyodrębniona, na końcu rozszerzona i ukośnie ścięta, tylna część z nacinanym ornamentem, 6 otworów na nity, ułożonych nieregularnie, sztych ostry, trójkątny, dł. 65 cm, szer. głowni 2,5 cm (Ryc. 22:1, 24:1). **2.** Umbo żelazne, typ B.8, kalota i kryza uszkodzone, pierwotnie zapewne 12 nitów, obecnie zachowane dwa, otwory na nity duże, nieregularne, trójkątne lub koliste, na spodniej stronie kryzy zachowane wyraźne ślady kucia, średn. 16 cm, wys. ok. 11 cm (Ryc. 22:2, 24:2). **3.** Umbo żelazne, typ J.5, uszkodzone, kryza wąska, zachowana częściowo, na zachowanym fragmencie ślady kucia i trzy otwory na nity umieszczone obok siebie, w tym jeden przebity podwójnie (jest to zapewne „poprawka" błędnie przebitego otworu), na zachowanym fragmencie kryzy po przeciwnej stronie nie ma otworów, nity prawdopodobnie były zgrupowane trzy razy po trzy, średn. 14,5 cm, wys. 10 cm, jeden nit zachowany, średn. główki 1,5 cm (Ryc. 22:3, 24:3). **4.** Imacz żelazny, typ J.6/207, zachowany w dwóch fragmentach, zgięty, o profilowanych płytkach, jeden zachowany nit z brązową, półkulistą główką i fragment trzpienia drugiego nitu, zach. dł. imacza 19 cm i 6,5 cm (Ryc. 22:4, 24:4). **5.** Grot żelazny lekko zgięty, liść o przekroju daszkowatym, ułamany, tulejka uszkodzona, zapewne typ V wg Kaczanowskiego, zach. dł. 10,5 cm, w tym tulejka 5 cm. **6.** Ryfka żelazna – okucie pochwy miecza, skorodowana, dł. 4,4 cm. Niewielkie wymiary mogą sugerować, że jest to element pochwy miecza opisanego wyżej miecza.

[12] Dziękuję Pani mgr U. Perlikowskiej-Puszkarskiej i Panu mgr. A. Piotrowskiemu za pomoc w oznaczeniu tych materiałów.

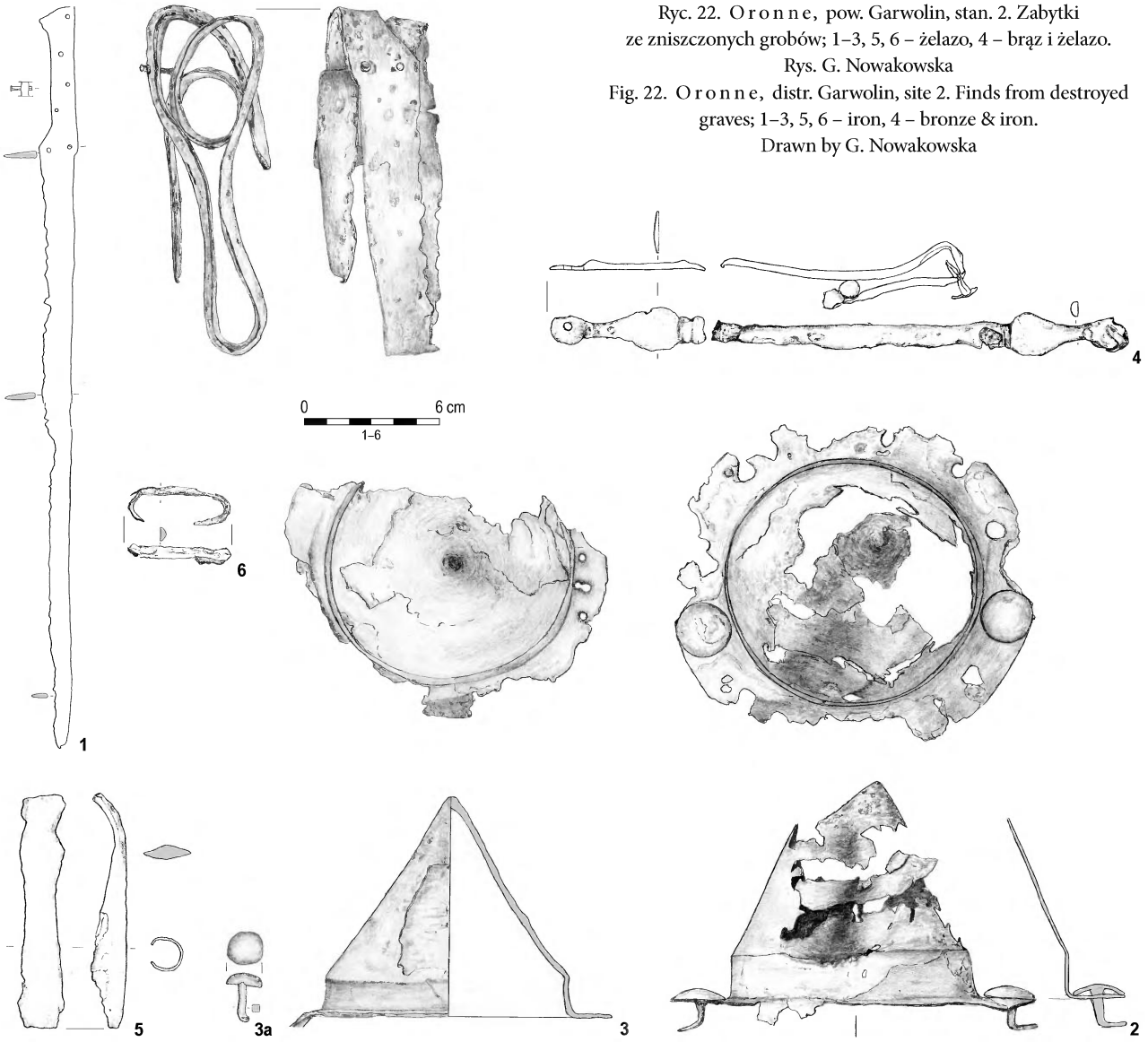

Ryc. 22. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 2. Zabytki ze zniszczonych grobów; 1–3, 5, 6 – żelazo, 4 – brąz i żelazo. Rys. G. Nowakowska

Fig. 22. O r o n n e, distr. Garwolin, site 2. Finds from destroyed graves; 1–3, 5, 6 – iron, 4 – bronze & iron. Drawn by G. Nowakowska

7. Kółko żel. starannie skute, średn. 4 cm. **8.** Nóż żelazny, uszkodzony, z trzpieniem do rękojeści słabo wyodrębnionym, ostrze ułamane, zach. dł. 8,5 cm. **9.** Sprzączka żelazna, owalna z pogrubioną ramą, typ AH15 wg Madydy-Legutko, wym. 5,3× 2,8 cm. **10.** Płytka skuwki sprzączki brązowej, kolista, w części centralnej otwór na nit, zapewne od sprzączki typu AH29 wg Madydy-Legutko, wym. 1,7×1,5 cm.

Analiza i datowanie materiałów z cmentarzyska

Materiały te pochodzą z przypadkowego znaleziska i trudno rozstrzygnąć, czy z jednego stanowiska. Broń (miecz, umba, imacz i grot), nożyk i kółko stanowią typowe wyposażenie grobów kultury przeworskiej z faz A_3 i B_1. Natomiast dwie niekompletne sprzączki datować można na schyłek okresu rzymskiego lub okres wędrówek ludów, i trudno stwierdzić, jaki jest ich związek z tym cmentarzyskiem.

Najwcześniej datować można silnie skorodowane umbo (Ryc. 22:2) z widocznymi śladami intencjonalnego niszczenia – wyraźne wgniecenie kaloty jako rezultat silnego uderzenia. Jest to typ B.8, odpowiadający dokładnie typowi 15 wg T. Bochnaka (2005, s. 108, tabl. XXXIX), datowanemu na fazy A_3 i A_3/B_1[13]. Uszkodzone umbo typu J.5 (Ryc. 22:3) ma patynę ogniową. Na zachowanej części kryzy znajdują się trzy otwory na nity umieszczone obok siebie. Niestety nie można stwierdzić jak usytuowane były pozostałe. Technika mocowania umb do tarczy za pomocą trzech (rzadziej czterech) sekwencji trzech nitów była częściej stosowana w egzemplarzach nieco późniejszych należących do typu J.6 i zwłaszcza J.7a i b. Umba typu J.5 zdecydowanie częściej mają pary nitów (W. Wegewitz 1972, s. 246)[14]. Nie można jednak wykluczyć, że egzem-

[13] T. B o c h n a k (2005, s. 119) zwraca uwagę na występowanie umb tego typu w fazie B_1 na cmentarzyskach nadłabskich (Putensen, Kr. Harburg, i Harsefeld, Kr. Stade).

[14] Ciecierzyn, pow. kluczborski, gr. 193 (G. M a r t y n i a k, R. P a s t w i ń s k i, S. P a z d a 1997, tabl. CLXXXIII.10), Gledzianówek, pow. łęczycki, gr. 43/1934 (E. K a s z e w s k a 1977, tabl. XXXII.9), Puten-

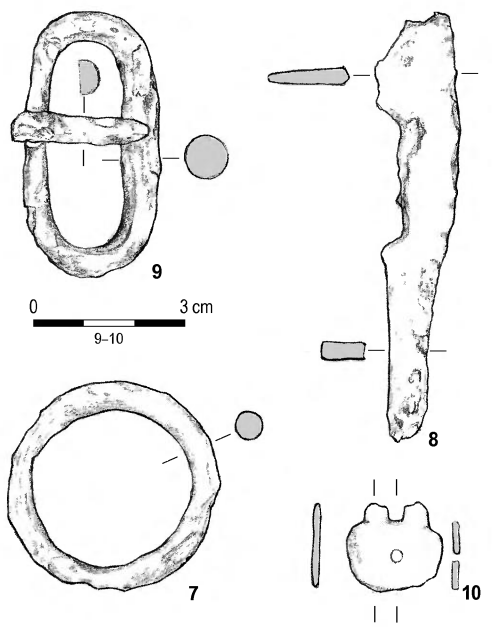

Ryc. 23. Oronne, pow. Garwolin, stan. 2. Zabytki ze zniszczonych grobów; 7–9 – żelazo, 10 – brąz. Rys. G. Nowakowska
Fig. 23. Oronne, distr. Garwolin, site 2. Finds from destroyed graves; 7–9 – iron, 10 – bronze. Drawn by G. Nowakowska

plarz z Oronnego był mocowany nietypowo, trójkami nitów. Inną możliwość sugerować może fakt, że jedyny zachowany nit od tego umba ma półkulistą główkę, której średnica uniemożliwia umieszczenie obok siebie w sąsiadujących otworach trzech takich nitów, o ile oczywiście miałyby taką samą wielkość. Być może umieszczone były w dwóch skrajnych otworach, a środkowy, podwójnie przebity, był rezultatem błędu.

Umbo typu J.5 i imacz typu J.6, mogą stanowić komplet okuć tej samej tarczy. Datowane są na początek fazy B_1. Podobnie można datować nożyk z charakterystycznym, bardzo lekko wyodrębnionym tylcem, co jest cechą egzemplarzy z przełomu faz A_3–B_1. Groty typu V pochodzą z wczesnego okresu rzymskiego (P. Kaczanowski 1995, s. 17). Kółko, pełniące zapewne funkcję uchwytu, jest trudniejsze do jednoznacznego określenia chronologicznego, ale wczesny okres rzymski wydaje się prawdopodobny. Przedmioty zostały dostarczone razem i nie można wykluczyć, że stanowią zespół. Umbo z imaczem, grot, nóż i kółko to typowe wyposażenie pierwszej grupy grobów z bronią wg K. Godłowskiego (1992, s. 72, ryc. 1).

Trudniej jest rozstrzygnąć, do jakiego typu należy zaliczyć miecz, a co za tym idzie, jak go datować. Forma tego miecza: wąska głownia, sztabkowata rękojeść z nacinanym grzbietem zakończona nieznacznym rozszerzeniem skierowanym w stronę ostrza, z jednym zachowanym nitem, bardzo przypomina niektóre egzemplarze typu A2 wg M. Biborskiego (1978, s. 117, ryc. 62), datowane na wczesny okres rzymski, głównie na fazę B_1. Taki kształt ma miecz z nieznanej miejscowości ze zbiorów PMA (inw. IV/4346), a także, zapewne, miecze z Popowa, pow. lipieński (B. Zielonka 1970, tabl. 5:8), i Korytnicy, pow. jędrzejowski, gr. 10 (S. Skurczyński 1947, ryc. 54) zaliczone przez M. Biborskiego do typu A2. Inne egzemplarze tego typu (np. Wymysłowo, pow. gostyński, gr. 23 – S. Jasnosz 1952, ryc. 15j; Księże Młyny, pow. poddębicki – T. Dąbrowska 1977, tabl. I:11; Domaradzice, pow. rawicki, gr. 79 – B. Kostrzewski 1954, s. 193, ryc. 73:17), choć podobne, różnią się nieco szerszą głownią i rozbudowanym zakończeniem sztaby do rękojeści. Z kolei miecz typu G wg T. Bochnaka (2005, s. 69, tabl. XX:1), datowany na młodszy okres przedrzymski, jest w swojej formie dość podobny do typu A wg Biborskiego, na co zwraca już uwagę autor typologii (T. Bochnak 2005, s. 69). Można dodać, że odpowiada dokładnie wymiarami, proporcjami i kształtem mieczowi z Oronnego. Jedyna różnica to łagodne przejście tylca głowni w rękojeść, podczas gdy wszystkie pozostałe miecze typu A mają sztabkę rękojeści wyraźnie wyodrębnioną[15]. Typ G został wyróżniony na podstawie tylko jednego egzemplarza, z grobu 65 z cmentarzyska w Oblinie, dobrze datowanego na fazę A_2 (K. Czarnecka 2007a, s. 26, 80, tabl. LXIX.3). Wyraźne podobieństwo formalne oraz niewielka odległość pomiędzy cmentarzyskami (około 6 km) sugeruje możliwość wiązania miecza z Oronnego ze znaleziskiem z Oblina, czyli z typem G wg Bochnaka, i potwierdzać zasadność jego wyróżnienia. Nie można jednak wykluczyć późniejszej chronologii omawianego przedmiotu. Datowanie na wczesny okres rzymski, na fazę B_1, wskazywałoby możliwość połączenia go w jeden zespół z umbem typu J.5 i imaczem typu J.6, omówionymi powyżej.

Wydaje się, że różnica chronologii pomiędzy wymienionymi typami mieczy: datowanym na fazę A_2 typem G wg Bochnaka i datowanym na wczesny okres rzymski, szczególnie na fazę B_1, typem A wg Biborskiego może być pozorna, gdyż kilka egzemplarzy typu A to znaleziska luźne, na co zwrócił uwagę T. Bochnak (2005, s. 65), a podkreśliła też T. Dąbrowska (2008, s. 45). Nie można wykluczyć ciągłości produkcji mieczy tego typu. Wydaje się, że w ogóle w uzbrojeniu kultury przeworskiej nie rysuje się wyraźna cezura pomiędzy końcem młodszego okresu przedrzymskiego, a początkiem okresu wpływów

sen, Kr. Harburg (W. Wegewitz 1972, tabl. 17:B150, 20:71, 32:141, 51:226, 155:B406), Dobřichov Pičhora, okr. Kolin (J. L. Pič 1905, tabl. LXIV.8; E. Droberjar 1999, s. 107, 222, tabl. 17:4), a czasem na umbach typu J.6, np. Nowe Miasto nad Pilicą, pow. grójecki, gr. 15 (T. Liana 1975, s. 384, tabl. VII:5, nie zaznaczone w publikacji), Wymysłowo, pow. gostyński, gr. 328 (S. Jasnosz 1952, s. 220, ryc. 337:132).

[15] Sposób wyodrębnienia tylca ostrza od trzpienia do rękojeści jest cechą bardzo wyraźnie różnicującą noże datowane na młodszy okres przedrzymski (typ I) od noży późniejszych (typ II) wg T. Dąbrowskiej (1997, s. 95), trudno jednak powiedzieć, czy odnosi się to również do mieczy.

Ryc. 24. O r o n n e, pow. Garwolin, stan. 2. Zabytki ze zniszczonych grobów. Fot. T. Bochnak
Fig. 24. O r o n n e, distr. Garwolin, site 2. Finds from destroyed graves. Fot. T. Bochnak

rzymskich (T. Bochnak 2005, s. 171). Cezura taka ma miejsce wcześniej. B. Kontny (2002, s. 67) zwraca uwagę na różnicę między zestawami uzbrojenia z fazy A_2 i z fazy A_3, co wskazuje na przyjęcie wówczas innej techniki walki, kontynuowanej w początkach okresu rzymskiego. Wyraźna zmiana następuje dopiero w rozwiniętej fazie B_1. Dotyczy to grotów (w tym typów z zadziorami, np. typu F i L wg Kaczanowskiego), mieczy czy ostróg, a także metalowych części tarczy. Umba typu B.8 odpowiadają kształtem umbom typu J.5 (T. Bochnak 2005, s. 119). W kulturze przeworskiej różnią się tylko liczbą i kształtem nitów. Egzemplarze wcześniejsze mocowane są za pomocą 10–12 nitów z szerokimi główkami, rozmieszczonych symetrycznie na całym obwodzie kryzy, a w egzemplarzach późniejszych jest ich mniej i mają mniejsze główki.

Oba umba z Oronnego mogą więc mieć zbliżoną chronologię. Nie można nawet wykluczyć, że jest to jeden zespół. Groby wyposażone w podwójne zestawy broni, zwłaszcza elementy tarczy, choć nie częste, nie są rzadkością na obszarze kultury przeworskiej (K. Czarnecka 2007b, s. 51, 55). Wszystkie omówione przedmioty dostarczono razem, jako pochodzące z jednego miejsca, co uprawdopodabnia taką hipotezę. Pozostaje ona jednak tylko hipotezą, bez możliwości rozstrzygnięcia tej kwestii.

Znacznie później, bo na okres wędrówek ludów, datować trzeba żelazną sprzączkę typu AH15 i brązową skuwkę, zapewne od typu AH29. Podobne sprzączki są znane z Lubelszczyzny z cmentarzysk kultury wielbarskiej w Gródku i Masłomęczu, pow. hrubieszowski (B. Niezabitowska-Wiśniewska 2009, s. 197, ryc. 15:16–18, 18:9, 23:4), oraz z kolekcji z Ulowa, pow. tomaszowski (B. Niezabitowska-Wiśniewska 2007, ryc. 2, fot. 21, 22). Bliskie analogie formalne do omówionej sprzączki można znaleźć na cmentarzyskach warstwowych kultury przeworskiej w Dobrodzieniu, pow. oleski, i Olsztynie, pow. częstochowski (J. Szydłowski 1974, tabl. XCVIIe. h.i, XCVIIIb.g.k, CLXXIIIa–d) i w najpóźniejszej części cmentarzyska w Opatowie (R. Madyda-Legutko, J. Rodzińska-Nowak, J. Zagórska-Telega 2011, tabl. CX:21, CXXVI/357:1, CLXXVII/507:6, CCXLVI:17). Sprzączki z kolistymi skuwkami typu AH29, datowane są na okres wędrówek ludów i czasy późniejsze (R. Madyda-Legutko 1987, s. 68).

Na podstawie tak wyrywkowego materiału można jedynie stwierdzić fakt istnienia cmentarzyska kultury przeworskiej, zapewne z młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu rzymskiego, oraz ślad penetracji z okresu wędrówek ludów. Nie wiemy nic na temat ewentualnej kontynuacji cmentarzyska w okresie późnorzymskim przez ludność kultury wielbarskiej, na której obecność na pobliskiej osadzie (stan. 1) mogą wskazywać znaleziska zapinek.

* * *

Podsumowując, można stwierdzić, że mimo oczywistych ograniczeń wynikających z dużego zniszczenia stanowiska 1, a przez to wyrywkowego poznania materiału, badania w Oronnem przyniosły ważne i nowe informacje. Na mapie osadnictwa kultury przeworskiej znalazł się nowy punkt w miejscu, w którym dotychczas była „biała plama". Poszerzona została nasza wiedza o jastorfskich elementach pojawiających się na stanowiskach tej kultury. Osada w Oronnem znajduje się na terenie pomiędzy obszarem występowania znalezisk o cechach jastorfskich z Lubelszczyzny i grupy czerniczyńskiej, a znaleziskami z Małopolski zachodniej (okolice Krakowa, Błonie, pow. tarnobrzeski, Dwikozy, pow. sandomierski) wypełniając terytorialną lukę pomiędzy nimi.

Otwarte pozostaje pytanie o kontynuację użytkowania osady przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim, co może być pośrednio potwierdzone przez znaleziska z sąsiedniego cmentarzyska (stan. 2), datowane na fazę B_1. Na stanowisku 1 wczesnorzymska ceramika przeworska reprezentowane jest nielicznie, co może jednak wynikać z wyrywkowego rozpoznania stanowiska.

Zapinki, które można wiązać z kulturą wielbarską, a także moneta Maksymiana Herkuliusza, należą do znalezisk rzadkich i ciekawych. Trudno jednak stwierdzić, czy stanowią one ślad dłuższego użytkowania osady przez ludność tej kultury, zwłaszcza że materiał ceramiczny jest bardzo nieliczny. Osadnictwo na tym miejscu w późnym okresie rzymskim może być pośrednio potwierdzone przez znalezisko skarbu denarów rzymskich w Podzamczu, pow. garwoliński (A. Romanowski 2006). Miejsce to jest oddalone od omawianego stanowiska w Oronnem o około 1300 m. Zestaw monet – od Wespazjana do Septymiusza Sewera – jest typowy dla skarbów znanych ze środkowoeuropejskiego *Barbaricum* tego czasu.

Układ terenu na stanowisku 1 – rozległa wydma wyniesiona ponad bagienne łąki, otoczona dwoma rzeczkami – stwarza dogodne warunki do zamieszkania. Niestety zniszczenie osady i rozpoznanie jej tylko w niewielkim stopniu uniemożliwia jednoznaczne rozstrzygnięcie kiedy i przez jakie kultury była wykorzystywana.

Dr Katarzyna Czarnecka
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
ul. Długa 52 <Arsenał>
PL 00-241 Warszawa
katarzynaczarnecka@go2.pl

BIBLIOGRAFIA

Andrzejowski, J.

1989 *Zagadnienie kontynuacji cmentarzysk we wschodniej strefie kultury przeworskiej*, [w:] J. Gurba, A. Kokowski (red.), *Kultura wielbarska w młodszym okresie rzymskim*, tom II, Lublin, s. 103–125.

2001 *Wschodnia strefa kultury przeworskiej – próba definicji*, WA LIV (1995–1998), s. 59–87.

2009 *Nekropola w Modle, a późna faza kultury przeworskiej na północnym Mazowszu,* m-pis pracy doktorskiej w Instytucie Archeologii UW, Warszawa.

Babeş, M.

1993 *Die Poienești-Lukaševka – Kultur. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte im Raum östlich der Karpaten in den letzten Jahrhunderten vor Christi Geburt,* Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 30, Bonn.

Babeş, M., Mihăilescu-Bîrliba, V.

1972 *Germanische latènzeitliche „Feuerböcke" aus der Moldau*, BerRGK 51–52 (1970–1971), s. 176–196.

Banasiewicz, E.

1989 *Kompleks osadniczy grupy masłomęckiej w Hrubieszowie-Podgórzu w woj. zamojskim*, [w:] J. Gurba, A. Kokowski (red.), *Kultura wielbarska w młodszym okresie rzymskim , materiały z konferencji II,* Lublin, s. 47–61.

Biborski, M.

1978 *Miecze z okresu wpływów rzymskich na obszarze kultury przeworskiej,* MatArch. XVIII, s. 53–162.

Bienia, M., Żółkowski, S.

1994 *Badania ratownicze na stanowisku z młodszego okresu przedrzymskiego w Dobryniu Małym stan. VII, gm. Zalesie, woj. Biała Podlaska*, [w:] M. Bienia (red.), *Najważniejsze odkrycia archeologiczne w Polsce środkowowschodniej w 1993 roku*, Biała Podlaska, s. 70–79.

Bochnak, T.

2005 *Uzbrojenie ludności kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim,* Rzeszów.

Bursche, A., Czarnecka, K.

2006 *Moneta Maksymiana Herkuliusza z osady w Oronnem, pow. garwoliński*, [w:] A. Bursche, R. Ciołek (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski III,* Suplement tom III, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Warszawa, s. 215–218.

Czarnecka, K.

2007a *Oblin. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Südmasowien*, Monumenta Archaeologica Barbarica XIII, Warszawa.

2007b *Brothers-in-arms? Graves from the Pre-Roman Period furnished with a double set of weaponry*, „Archaeologia Baltica" 8, s. 47–57.

Dąbrowska, T.

1973 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Karczewcu, pow. Węgrów,* MSiW II, s. 383–531.

1977 *Materiały z cmentarzyska w Księżych Młynach, gm. Pęczniew, woj. sieradzkie*, WA XLI/3 (1976), s. 292–300.

1978 *Cmentarzyska kultury przeworskiej i wielbarskiej na stanowisku „Kozarówka" w Drohiczynie, woj, białostockie*, WA XLIII, s. 62–81.

1981a *Kultura przeworska a kultura wielbarska na Mazowszu i Podlasiu,* [w:] T. Malinowski (red.), *Problemy kultury wielbarskiej*, Słupsk, s. 117–125.

1981b *Zmiany kulturowe prawobrzeżnego Mazowsza i Podlasia w okresie wpływów rzymskich*, WA XLV/1 (1980), s. 45–58.

1988 *Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia-zasięg-powiązania*, Warszawa.

1997 *Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien*, Monumenta Archaeologica Barbarica III, Warszawa.

2008 *Młodszy okres przedrzymski na Mazowszu i zachodnim Podlasiu. Zarys kulturowo-chronologiczny*, MSiW VII.

Dąbrowska, T., Liana T.,

1963 *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w Werbkowicach-Kotorowie, pow. Hrubieszów, w 1960 r.,* WA XXIX/1, s. 44–59.

Domański, G.

1975 *Studia z dziejów środkowego Nadodrza w III–I wieku p.n.e.*, Wrocław.

1979 *Kultura luboszycka między Łabą a Odrą w II–IV wieku*, Wrocław.

Droberjar, E.

1999 *Dobřichov-Pičhora. Ein Gräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod Reichs)*, Fontes Archaeologici Pragenses 23, Praha.

Dzieduszycki, W., Makiewicz, T., Sobucki, A.

1998 *Nowa Wieś, st. 1 i 12,* [w:] R. Mazurowski (red.), *Archeologiczne badania ratownicze wzdłuż trasy gazociągu tranzytowego, t. I. Ziemia lubuska,* Poznań, s. 117–181.

Godłowski, K.

1974 *Kryspinów district of Kraków (A cemetery from the end of the Late La Téne and the Roman Period)*, RArch. 1973, s. 27–35.

1977 *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku (część II)*, MSiW IV, s. 7–237.

1992 *Zmiany w uzbrojeniu ludności kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich,* [w:] M. Głosek *et alii* (red.), *Arma et ollae. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Nadolskiemu w 70 rocznicę urodzin i 45 rocznicę pracy naukowej. Sesja naukowa, Łódź, 7–8 maja 1992*, Łódź, s. 71–88.

Godłowski, K., Szadkowska L.
1972 *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Tarnowie, pow. Opole*, Opolski Rocznik Muzealny V, Kraków.

Jamka, R.
1962 *Ciałopalne cmentarzyska kultury przeworskiej w Ciosnach, pow. Łódź*, ZNUJ XLVI = Prace Archeologiczne 3, Kraków, s. 59–163.

Jasnosz, S.
1952 *Cmentarzysko z okresu późno-lateńskiego i rzymskiego w Wymysłowie, pow. Gostyń,* „Fontes Praehistorici" (FAP) II (1951), s. 1–284.

Kaczanowski, P.
1987 *Drochlin. Ciałopalne cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich,* Prace Archeologiczne 40, Kraków.
1995 *Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.* Klasyfikacje zabytków archeologicznych I, Kraków.

Kaszewska, E.
1964 *Materiały z cmentarzyska w Zadowicach pow. Kalisz (część IV)*, PMMAE 11, s. 101–189.
1977 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Gledzianówku (st. 1), woj. płockie.* PMMAE 24, s. 63–233.

Kobyliński, Z., Szymański, W.
2005 *Pradziejowe i wczesnośredniowieczne osadnictwo w zespole kemów w Haćkach,* [w:] J. B. Faliński (red.), *Haćki. Zespół przyrodniczo-archeologiczny na Równinie Bielskiej,* Białowieża-Warszawa, s. 43–74.

Kokowski, A.
1991 *Lubelszczyzna w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim*, Lubelskie Materiały Archeologiczne IV, Lublin.
1995 *Schätze der Ostgoten. Eine Ausstellung der Maria Curie-Skłodowska Universität Lublin und des Landesmuseums Zamość*, Stuttgart.
1997 *Schlossbeschläge und Schlüssel im Barbaricum in der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit. Klassifizierung, Verbreitung, Chronologie*, Kalsyfikacje Zabytków Archeologicznych II, Lublin.

Kontny, B.
2002 *Diversification of Burials With Weapons in the Przeworsk Culture in the Late Pre-Roman Period,* [w:] C. von Carnap-Bornheim et alii (red.), *Bewaffnung der Germanen und ihrer Nachbarn in den letzten Jahrhunderten vor Christi Geburt*, Lublin, s. 59–80.

Kostrzewski, B.
1954 *Cmentarzysko z okresu późno-lateńskiego i rzymskiego w Domaradzicach, pow. Rawicz,* FAP IV (1953), s. 153–274.

Kozak, D. (Козак, Д.)
1987 *Poselenie u sela Paseki Zubrickie i nekatorye voprosy kul'turnogo razvitiâ plemen Podniestrov'â na rubeže i v piervyh vekah našej èry* [*Поселение у села Пасеки Зубрицкие и некаторые вопросы культурного развития племен Поднестровья на рубеже и в первых веках нашей эры*] AAC XXVI, s. 175–208

Leube, A.
1975 *Die römische Kaiserzeit im Oder-Spree-Gebiet*, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte 9, Potsdam.

Liana, T.
1975 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Nowym Mieście, pow. Rawa Mazowiecka,* WA XL/3, s. 375–409.

Machajewski, H.
2001 *Kielich szklany z osady kultury wielbarskiej w Głuszynie, pow. słupski,* [w:] J. Kolendo, A. Bursche (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski II,* Suplement tom II, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Warszawa, s. 117–121.

Machajewski, H., Pietrzak, R.
2008 *Osada ludności z okresu przedrzymskiego na stanowisku 226 (AUT 194) Poznań-Nowe Miasto,* [w:] H. Machajewski, R. Pietrzak (red.), *Poznań-Nowe Miasto. Źródła archeologiczne do studiów nad pradziejami i wczesnym średniowieczem dorzecza środkowej Warty,* Archeostrada. Studia i materiały z badań wykopaliskowych na autostradzie A2 – odcinek wielkopolski, tom II, Poznań, s. 299–350.

Madyda-Legutko, R.
1987 *Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*, B.A.R. Int. Series 360 (1986), Oxford.

Madyda-Legutko, R., Rodzińska-Nowak, J., Zagórska-Telega, J.
2011 *Opatów Fpl. 1. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur im nordwestlichen Kleinpolen. Tafeln*, Monumenta Archaeologica Barbarica XV/2, Warszawa-Kraków.

Martyniak, G., Pastwiński, R., Pazda, S.
1997 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Ciecierzynie, gmina Byczyna, woj. opolskie,* Wrocław.

Mazurek, W.
1994 *Badania ratownicze na stanowisku z okresu przedrzymskiego w Wytycznie, stan. 5, woj. Chełm,* [w:] M. Bienia (red.), *Najważniejsze odkrycia archeologiczne w Polsce środkowowschodniej w 1993 roku*, Biała Podlaska, s. 80–85.
1995 *Materiały grupy czerniczyńskiej w województwie chełmskim,* [w:] T. Węgrzynowicz *et alii* (red.), *Kultura pomor-*

ska i grobów kloszowych. Razem czy osobno?, Warszawa, s. 229–264.
2001 *Materiały typu jastorfskiego ze stanowiska 5 w Wytycznie, gm. Urszulin, woj. lubelskie,* WA LIV, 1995–1998, s. 49–57.

Mączyńska, M.
1971 *Cmentarzysko i osada z okresu rzymskiego w Krapkowicach,* MSiW I, s. 256–259.

Michałowski, A.
2004 *Łyżki gliniane z okresu przedrzymskiego z terenów Europy Środkowej,* [w:] H. Machajewski (red.), *Kultura jastorfska na nizinie wielkopolsko-kujawskiej,* Poznań, s. 123–160.

Mikuła, W.
1991 *Maciejowice 1794,* Warszawa.

Niezabitowska-Wiśniewska, B.
2007 *Ulów – tajemnica starożytnego Roztocza: siódma wystawa Instytutu Archeologii UMCS w Muzeum UMCS. Katalog wystawy,* Lublin, s. 5–38.
2009 *Archaeology, History and the Heruls. The Lublin Region in the Late Roman Period and the Migration Period*, Barbaricum 8, Warszawa, s. 195–239.

Olędzki, M.
1985 *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Kucowie, gm. Kleszczów, woj. Piotrków Tryb. (stan. 7)*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Archaeologica 7, Łódź, s. 33–125.

Palade, V.
1986 *Nécropole du IVe et commencement du Ve siècle de n.è. à Bîrlad – Valea Seacă,* Inventaria Archaeologica, Roumanie 12, București.

Peškař, I.
1972 *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*, Praha.

Pič, J. L.
1905 *Starožitnosti země České,* część II: *Čechy na úsvitě dějin,* 3: *Žarové hroby v Čechách a příchod Čechů*, Praha.

Prochowicz, R.
1999 *Krążki ze skorup naczyń na terenie kultury przeworskiej,* [w:] J. Andrzejowski (red.), *Comhlan, Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65 rocznicę urodzin,* Warszawa, s. 307–318.
2007 *Osada wielbarska w Kamieńczyku-Błoniu nad dolnym Liwcem,* [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), *Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej,* Gdańsk, s. 497–512.
w druku *Carnelian beads in the cemetery of the Wielbark Culture at Szelków Nowy, Poland – "souvenirs from the Black Sea?"*, materiały z konferencji *Inter Ambo Maria. Northern Barbarians from Scandinavia towards the Black Sea*, Gaspra 2012.

Romanowski, A.
2006 *Denary z miejscowości Podzamcze, pow. garwoliński. Nowa lokalizacja skarbu z Maciejowic*, [w:] A. Bursche, R. Ciołek (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski III,* Suplement tom III, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Warszawa, s. 269–281.

Schulze, M.
1977 *Die spätkaiserzeitlichen Armbrustfibeln mit festen Nadelhalter*, Antiquitas 3/19, Bonn.

Schuster, J.
2004 *Untersuchungen zu den spätkaiserzeitlichen Fibelformen Almgren 185 und 172 und deren gegenseitigen Verhältnis*, „Veröffentlichungen zur brandenburgischen Landesarchäologie" 35 (2001), s. 85–102.

Skurczyński, S.
1947 *Archeolog na probostwie*, [w:] J. Nowak-Dłużewski (red.), *Pamiętnik Kielecki. Przeszłość kulturalna regionu*, Kielce 1947, s. 9–40.

Sobucki, A., Woźniak, Z.
2004 *Nowe materiały o cechach jastorfskich z Wielkopolski,* [w:] H. Machajewski (red.), *Kultura jastorfska na nizinie wielkopolsko-kujawskiej,* Poznań, s. 199–214.

Steuer, H.
1973 *Germanische „Feuerböcke" aus dem Hannoverschen Wendland*, „Archäologisches Korrespondenzblatt" 3/2, s. 213–217.

Szpunar, A., Dulęba, P.
2009 *Einmaliger Import aus Noricum, gefunden in der Siedlung in Pasieka Otfinowska, powiat Tarnów,* AAC XLII–XLIII, 2007–2009, s. 109–139.

Szydłowski, J.
1974 *Trzy cmentarzyska typu dobrodzieńskiego*, Bytom.

Wegewitz, W.
1972 *Das langobardische Brandgräberfeld von Putensen, Kreis Harburg*. Hildesheim.

Woźniak, Z., Poleska, P.
1999 *Zabytki typu jastorfskiego z zachodniej Małopolski,* [w:] J. Andrzejowski (red.), *Comhlan, Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65 rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 379–394.

Wysokiński, J.
1989 *Szlak Tadeusza Kościuszki w woj. siedleckim*, Lublin.

Zeman, J.
1961 *Severní Morava v mladší době římské*, Praha.

Zielonka, B.
1970 *Rejon Gopła w okresie późnolateńskim i rzymskim,* FAP XX (1969), s. 218–230.

Ziemlińska-Odojowa, W.
1999 *Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien*, Monumenta Archaeologica Barbarica VII, Kraków.

Żychliński, D.
2008 *Giecz i Cieśle, osady ludności kultury przeworskiej z okresu wędrówek ludów w Wielkopolsce*, [w:] E. Droberjar, B. Komoróczy, D Vachůtova (red.), *Barbarská Sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů. Archeologie barbarů 2007*, Brno, s. 345–388.
2011 *Płaskokuliste ciężarki tkackie z osady w Cieślach, pow. poznański, woj. wielkopolskie*, [w:] G. Domański (red.), *Nadodrze w starożytności. Konferencja Grabice, 23–30 czerwca 2004 roku*, Zielona Góra, 163–170.

FINDS FROM A MULTICULTURAL SETTLEMENT AND A PRZEWORSK CULTURE GRAVE-FIELD AT ORONNE, DISTR. GARWOLIN, SITE 1 AND 2

SUMMARY

The greater part of site no. 1 at Oronne (comm. Maciejowice, distr. Garwolin, mazowieckie voiv.) was destroyed by earthworks and lost to a series of modern period cut features (Fig. 1, 2). The site was discovered by accident, reported to the State Archaeological Museum in Warsaw in June 2004 and excavated in September 2004 and June 2005. Of 45 pits identified a vast majority are regularly spaced modern period features of unknown purpose (Fig. 4). Most of the archaeological material rested within the ploughsoil. Only pits 4, 9 and 44, are prehistoric features. Feature 8 and feature 18 have a Late Medieval date chronology.

Feature 4 (Fig. 5)[1] had the form of a pit with a non-uniform fill containing a small quantity of ceramic finds, including a few modern period sherds, lumps of daub, the handle of a clay spoon, type IV:2 of A. Michałowski, and fragments of pottery. Feature 8 (Fig. 6) was lost to a large modern period feature. Its black-coloured fill contained a concentration of stones, a segmented bead of opaque glass and a small quantity of pottery fragments. Its dating is late medieval – modern. Feature 18 (Fig. 7) is a pit, irregular of outline, with a fill containing fine fragments of ceramics, animal bones, lumps of daub, small lumps of corroded iron, 2 fragments of bronze sheet and a small glass bead. Its dating is late medieval-modern. Feature 9 (Fig. 8) is a small, deep pit with a fill containing several stones, isolated ceramic fragments and lumps of daub. Its chronology is hard to establish. Feature 44 (Fig. 9–11) was destroyed almost completely and survived only in its bottom part, which yielded a concentration of large stones and ceramics as well as the skull of a horse. The fill of this feature contained animal bones, a fragment of a clay spindlewhorl and several dozen larger and smaller vessel fragments, dated to the Late Pre-Roman Period. Attribution: Przeworsk Culture.

The quantity of ceramic material discovered scattered within the ploughsoil and underneath is substantial, more than 10 kilograms, all of it greatly fragmented. This causes serious problems to chronological determination and culture attribution, which at times were unfeasible.

The Lusatian Culture occupation (late Bronze Age to early Iron Age) is documented by a few dozen stray finds of pottery fragments (Fig. 14). The next phase is associated with material attributable to the Jastorf environment (Fig. 15). There are two incomplete clay spoons and a fragment of a firedog. Outside the territory of the Jastorf Culture and the Poienești-Lukaševka Culture (A. Michałowski 2004; T. Dąbrowska 1988, p. 186–188; 2008, p. 95–96) finds of these objects, not too common in any case, together with Jastorf type ceramics, attest to contacts and exchange with the Jastorf Culture which are still imperfectly understood.

The large assemblage of Przeworsk ceramics discovered in the ploughsoil and the culture deposit (Fig. 16–18) mostly belongs in ceramic phase I, corresponding to the older segment of the Late Pre-Roman Period. In the group of stray ceramics there are fragments of vessels we can date to phase B_2 (Fig. 19:149–152) and to the Late Roman Period (Wielbark Culture – Fig. 19:153.154).

The stray find of a type A.128 fibula (Fig. 12:1), dated to phase B_2/C_1–C_{1a}, is evidently associated with the Wielbark Culture. A cast fibula with a knob and a 'frame' foot similar to type A.185 (Fig. 12:3), belongs to a group of objects which, according to the recent analysis of J. Schuster (2004), are forms diagnostic for phases C_2–C_3 and have a distribution mostly in the region of the Vistula River mouth, Pomerania and western Brandenburg. Isolated specimens have been discovered on Bornholm (Kannikegård, grave 336) and in northern Mazowsze. The find from Oronne suggests contacts with the region of the Wielbark Culture settlement in the Vistula River mouth region. More problematic is culture attribution of a fibula classified to 2nd series of group VI (Fig. 12:2). It corresponds to type 122 or 124, of M. Schultze (1977, p. 76, pl. 9:122.124). Many specimens of this type, described as having 'a stepped catchplate', are recorded on the Przeworsk Culture territory – especially its southern part (K. Godłowski 1977, p. 28; P. Kaczanowski 1987, p. 62). They are assigned to phase C_1 (M. Schultze 1977, p. 76; K. Godłowski 1977, p. 28). The form is unknown in the Wielbark Culture. Nevertheless, the fibula from Oronne may be associated with either culture. The connection with the Wielbark Culture is suggested by is raw material: bronze, since fibulae of this type discovered in Przeworsk deposits almost always are iron specimens.[2] That the fibula has a design characteristic for the Przeworsk Culture while being made of raw material typical for the Wielbark Culture would be another argument to support close, neighbourly contacts and ties between the two culture groups.

Among stray finds datable to the Roman Period is an iron awl (Fig. 12:5), a key (Fig.12:6), a fragment of a knife and fragments of metal sheet and wire (Fig. 12:7–11), attributable both to the Przeworsk and to the Wielbark Culture. This is true also of six spindlewhorls

[1] All the numbers in the drawings correspond to the numbers in the Catalogue.

[2] A bronze fibula of the same type surfaced in a settlement of the Przeworsk Culture at Aleksandrowice, site 2, distr. Kraków. I am indebted for this piece of information to R. Naglik M.A.

and a fragment of a clay weight, their form is too uncharacteristic to establish their culture attribution conclusively. An exceptional find from Oronne is a bronze coin discovered within the culture deposit (Fig. 12:25, 23): a fraction of a Maximianus Herculius follis struck in Alexandria around AD 296–297 (A. Bursche, K. Czarnecka 2006).

Occupation of site 1 at Oronne during the Early Medieval Period is documented, next to some stray ceramics (Fig. 20), by the dating of feature 8, presumably a sort of a hearth, which yielded a segmented glass bead, a form dated to the 12th–13th cc. (Fig. 6:1).

* * *

To the north of site 1, on a wooded scarp, is Oronne, site 2, a grave-site attributed to the Przeworsk Culture, possibly also, to the Wielbark Culture. The distance between the two sites in a straight line is small, about 250 m. The burial ground is known from an accidental discovery and never came under more regular archaeological excavation. The materials submitted – a sword, two shield-bosses, a shield-grip and a spear-head, a small knife and ring – are typical furnishings of the Przeworsk Culture graves during phases A_3 and B_1. Two buckles – type AH15 and a bronze buckle plate, presumably a type AH29 (Fig. 22:9.10), are forms datable to the end of the Roman Period, but also to the Migration Period, and their connection with the grave-site is obscure.

Chronologically the oldest item is the heavily corroded shield-boss (Fig. 21:2), type B.8 (type 15 of T. Bochnak 2005, p. 108, pl. XXXIX), dated to phases A_3 and A_3/B_1. The shield-boss, type J.5 (Fig. 21:3) and the shield-grip, type J.6 (Fig. 21:4), dated to the onset of phase B_1, may be elements of the same shield. The spear-head, type V (P. Kaczanowski 1995, p. 17), is an Early Roman Period form (Fig. 21:5). This is probably also the dating of the knife and the ring (Fig. 22:7.8) which is interpreted as a grip. These objects were submitted together and could represent a single assemblage. The shield-boss with the shield-grip, the spear-head, the knife and ring, are typical furnishings of the first group of weapon graves of K. Godłowski (1992, p. 72, fig. 1). The sword (Fig. 20:1), may be classified to type A2 of M. Biborski (1978, p. 117, fig. 62), dated to the Early Roman Period, chiefly to phase B_1, or to type G of T. Bochnak (2005, p. 69, pl. XX:1). Its Early Roman Period dating, phase B_1, suggests that we can place it a single assemblage together with the earlier discussed shield-boss type J.5, and shield-grip, type J.6. The difference of chronology between the sword types named here may be deceptive as in the Przeworsk Culture weapons there is not clear cut dividing line between the end of the Late Pre-Roman Period and the onset of the Roman Period (T. Bochnak 2005, p. 171).

Basing on the incomplete archaeological record from Oronne we can only conclude that there used to be a grave-field of the Przeworsk Culture, presumably during the Late Pre-Roman and the Early Roman Periods and that the site was penetrated also during the Migration Period.

Despite serious destruction of the site, and consequently, the patchy archaeological record, the investigation made at Oronne furnished an interesting input: evidence on the Lusatian Culture occupation, occupation during the Late Pre-Roman Period attesting to connections with the Jastorf environment. The site may have been under the Przeworsk Culture settlement during the Early Roman Period, this is confirmed indirectly by archaeological material from the neighbouring grave-field (site 2) dated to phase B_1. The Wielbark Culture occupation is suggested by the presence of fibulae and the coin although we cannot establish whether the settlement continued over a longer period.

tłum. A. Kinecka

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

ABBREVIATIONS OF PERIODICALS' AND SERIAL PUBLICATIONS' TITLES

AAC	– „Acta Archaeologica Carpathica", Kraków
AAHung.	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae", Budapest
AFB	– „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsichen Bodendenkmalpflege", Berlin (Stuttgart)
Amtl. Ber.	– „Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturgeschichtlichen, vorgeschichtlichen und volkskundlichen Sammlungen des Westpreußischen Provinzial-Museums für das Jahr ...", Danzig
APolski	– „Archeologia Polski", Warszawa
APS	– „Archeologia Polski Środkowowschodniej", Lublin (wcześniej: Lublin-Chełm-Zamość)
AR	– „Archeologické rozhledy", Praha
B.A.R. Int. Series	– British Archaeological Reports, International Series, Oxford
BerRGK	– „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission", Frankfurt a.M.-Berlin
BJahr.	– „Bonner Jahbücher", Köln/Bonn
BMJ	– „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern", Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...", Schwerin/Rostock/Berlin)
CRFB	– Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum
FAP	– „Fontes Archaeologici Posnanienses" (wcześniej: „Fontes Praehistorici"), Poznań
Inf.Arch.	– „Informator Archeologiczny. Badania rok ...", Warszawa
InvArch.	– „Inventaria Archaeologica, Pologne", Warszawa-Łódź
JmV	– „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte", Halle/Saale
JRGZM	– „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz", Mainz
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", Warszawa
KSIA	– Kratkie soobŝeniâ Instituta arheologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva
MIA	– Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva
MatArch.	– „Materiały Archeologiczne", Kraków
MS	– „Materiały Starożytne", Warszawa
MSiW	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne", Warszawa
MSROA	– „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego", Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)
MZP	– „Materiały Zachodniopomorskie", Szczecin
PA	– „Památky archeologické" (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné"), Praha
PArch.	– „Przegląd Archeologiczny", Poznań
PMMAE	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna", Łódź
PomAnt	– „Pomorania Antiqua", Gdańsk
Prahistoria ziem polskich	– *Prahistoria ziem polskich*, tom I: *Paleolit i mezolit* (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: *Neolit* (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom III: *Wczesna epoka brązu* (red. A. Gardawski, J. Kowalczyk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978; tom IV: *Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego* (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: *Późny okres lateński i okres rzymski* (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
Prussia	– „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia" (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde"), Königsberg i.Pr.
PZ	– „Praehistorische Zeitschrift", Berlin-New York
RArch.	– „Recherches Archéologiques", Kraków
RB	– „Rocznik Białostocki", Białystok
RO	– „Rocznik Olsztyński", Olsztyn
SJahr.	– „Saalburg Jahrbuch", Berlin-New York
SlA	– „Slovenská archeológia", Bratislava
SovArch	– „Sovetskaâ Arheologia" (Советская археология), Moskva
SprArch.	– „Sprawozdania Archeologiczne", Kraków
SprPMA	– „Sprawozdania P.M.A.", Warszawa
WA	– „Wiadomości Archeologiczne", Warszawa
ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego", Kraków
ZOW	– „Z otchłani wieków", Warszawa

Państwowe Muzeum Archeologiczne. Warszawa 2012. Wydanie I. Nakład 500 egz.
Druk i oprawa: Drukarnia Janusz Bieszczad, ul. Moszczenicka 2, 03-660 Warszawa